Nr 246.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarrätten; given Stockholms slott den 16 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att

dels medgiva,

att å kammarrättens ordinarie stat må från och med år 1918 uppföras:

ytterligare två kammarrättsråd med avlöning för dem vardera av 8,100 kronor, därav 5,000 kronor lön, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg, vartill må kunna komma ett ålderstillägg till lönen efter fem år med 600 kronor;

ytterligare en notarie med avlöning av 4,000 kronor, därav 2,200 kronor lön, 1,500 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, vartill må kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vartdera å 500 kronor, efter respektive fem, tio och femton år;

ytterligare två skrivbiträden av lägsta (första) avlöningsgraden med avlöning för dem vardera av 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill må kunna komma två ålderstillägg till lönen, vartdera å 200 kronor, efter respektive fem och tio år; samt

att det å kammarrättens ordinarie stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad må från och med år 1918 höjas med 3,400 kronor eller till 24,000 kronor;

dels förklara

att berörda ålderstillägg skola utgå av det under sjunde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg;

att för de föreslagna nya kammarrättsråden och notarien skola bliva gällande de villkor och bestämmelser, som för åtnjutande av fastställda avlöningsförmåner gälla för motsvarande befattningshavare i kammarrätten;

att för de föreslagna nya kvinnliga skrivbiträdena skola lända till efterrättelse de föreskrifter, som äro eller kunna varda utfärdade angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för de å vissa domstolars, ämbetsverks eller myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar; samt

att därest de nuvarande extra ordinarie skrivbiträdena i kammarrätten Signe Johanna Vilhelmina Kihlström och Margareta Viktoria Matilda Barthelsson till utgången av år 1917 fortfarande tjänstgöra i nämnda egenskap och från 1918 års ingång befordras till ordinarie skrivbiträden i ämbetsverket, de skola äga att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig tillgodo, Kihlström sin tjänstgöring från ingången av år 1914 och Barthelsson sin tjänstgöring från ingången av år 1916;

dels och å extra stat för år 1918 bevilja:

ett förslagsanslag av högst 88,526 kronor till förstärkning av kammarrätten under år 1918 med fyra adjungerade ledamöter och under senare halvåret 1917 med två adjungerade ledamöter utöver dem, för vilka medel förut beviljats av riksdagen, ävensom för avlönande av amanuenser och för bestridande av övriga av adjunktionerna föranledda utgifter, till arvoden enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder åt tio extra revisorer och åtta extra räknebiträden, till bekostande av semestervikariat för extra revisorer och extra räknebiträden samt till arvode åt en förste revisor m. m., med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av anslaget disponera högst 6,825 kronor.

I händelse av bifall till de föreslagna förändringarna i kammarrättens ordinarie stat, kommer det i riksstaten upptagna ordinarie anslaget till kammarrätten, nu 258,300 kronor, att höjas med 26,000 kronor eller till 284,300 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Conrad Carleson.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 april 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÅRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Föredragande departementschefen, statsrådet Carleson anförde:

I underdånig skrivelse den 26 oktober 1916 har kammarrätten gjort framställning i syfte, bland annat, att å ämbetsverkets ordinarie stat måtte uppföras ytterligare två kammarrättsråd, ytterligare en notarie och ytterligare två skrivbiträden av lägre avlöningsgrad, att å extra stat måtte beviljas arvoden åt adjungerade ledamöter och amanuenser ävensom till bestridande av den ökade renskrivningskostnad, som föranleddes av adjunktionerna, att arbetskrafterna å kammarrättens revisionsavdelning måtte genom anslag å ordinarie och extra stat förstärkas och i sammanhang därmed vidtagas viss ändring i revisionsavdelningens organisation, samt att ordinarie anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad måtte höjas.

I skrivelse till kammarrätten den 24 november 1916 meddelade emellertid dåvarande chefen för finansdepartementet, att kammarrättens förslag, innan detsamma kunde för slutligt avgörande underställas Kungl. Maj:ts och riksdagens prövning, ansåges böra underkastas sådan ytterligare beredning, att förslagets framläggande för 1917 års riksdag icke syntes med säkerhet kunna medhinnas, och anmodades kammarrätten fördenskull att inkomma med förslag till de äskanden å extra stat, som till förstärkande av arbetskrafterna i kammarrätten vore oundgängligen nödiga, därest kammarrättens i skrivelsen den 26 oktober 1916 gjorda förslag icke bleve föremål för avgörande vid 1917 års riksdag.

I anledning därav har kammarrätten i förnyad underdånig skrivelse den 14 december 1916 — med vidhållande av sin förut gjorda hemställan om ökning av antalet å ordinarie stat uppförda kammarrättsråd, notarier och skrivbiträden av lägre avlöningsgrad samt om beviljande å extra stat av anslag för adjungerade ledamöter jämte amanuenser m. m. — vidare hemställt, att å extra stat för år 1918 måtte beviljas anslag *dels* för avlönande av tio extra revisorer och åtta extra räknebiträden ävensom för bekostande av semestervikariat för dessa befattningshavare *dels ock* till arvode åt en förste revisor ävensom fyllnadsarvode åt hans semestervikarie, samt att viss höjning måtte vidtagas i ordinarie anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad.

Vid föredragning av ärendet den 22 december 1916 har Kungl. Maj:t anbefallt löneregleringskommittén att, så skyndsamt omständigheterna medgåve, avgiva utlåtande *dels* över de i kammarrättens skrivelse den 26 oktober 1916 gjorda framställningar, såvitt desamma i skrivelsen den 14 december 1916 vidhållits, *dels ock* över de förslag, som i övrigt av kammarrätten framställts i sistberörda skrivelse; och förordnade Kungl. Maj:t i sammanhang därmed kammarrättsrådet S. Wåhlin att under den tid, förevarande fråga komme att utgöra föremål för löneregleringskommitténs behandling, vara ledamot av kommittén.

Sedan löneregleringskommittén den 23 mars 1917 avgivit det infordrade utlåtandet, anhåller jag att få ånyo anmäla ärendet och i sammanhang härmed föredraga en av riksdagens justitieombudsman den 2 januari 1917 avlåten underdånig skrivelse angående förstärkning av kammarrättens arbetskrafter, vilken skrivelse blivit med nådig remiss den 5 februari 1917 överlämnad till löneregleringskommittén för att tagas i övervägande vid avgivandet av kommitténs utlåtande i nu förevarande ärende.

Kammarrättens skrivelse den 26/10 1916.

I sin skrivelse den 26 oktober 1916 har kammarrätten till en början erinrat, att Kungl. Maj:t den 23 december 1908 utfärdat förnyad instruktion för kammarrätten; att denna instruktion trätt i kraft den 1 januari 1909, då jämväl den av 1908 års riksdag fastställda nya staten för ämbetsverket börjat tillämpas, och att enligt instruktionen kammarrätten består av president och åtta kammarrättsråd, varjämte i vissa mål och ärenden två revisionskommissarier tjänstgöra såsom ledamöter. Kammarrättsrådens antal hade genom beslut av 1901 års riksdag bestämts till åtta och därförinnan sedan äldre tider utgjort sex.

Hittillsvarande adjunktioner.

Till upplysning angående det nu yppade behovet av ökning i kammarrättsrådens antal har kammarrätten vidare erinrat om följande förhållanden.

I den framställning om ökning av antalet ledamöter, som Kungl. Maj:t år 1901 förelade riksdagen, hade omförmälts, att kammarrätten oavbrutet från och med år 1891 varit under såväl höst- som vårsessionerna biträdd av två adjungerade ledamöter och därjämte tillfälligtvis förstärkts med ytterligare två adjunkter.

Även efter det med 1902 års ingång de två å ämbetsverkets ordinarie stat nyuppförda kammarrättsråden trätt i tjänstgöring, hade det under en följd av år — till och med år 1909 — visat sig nödvändigt att, för nedbringande av förefintlig balans av oavgjorda mål eller åtminstone för förebyggande av dess alltför stora tillväxt, adjungerade ledamöter förordnades att varje vår- och höstsession fullgöra föredragning av samma beskaffenhet som kammarrättsråden.

I sammanhang därmed att med ingången av år 1909 ny instruktion för kammarrätten trätt i tillämpning hade, för vinnande av ökat arbetsresultat, genomförts åtskilliga ändringar i avseende å föredragningen och avgörandet av de till kammarrättens prövning hörande mål och ärenden, vilka ändringar i väsentliga delar föranletts av förslag och erinringar i löneregleringskommitténs den 18 juni 1904 avgivna betänkande angående reglering av löneförhållanden m. m. vid kammarrätten.

En av dessa ändringar hade avsett omfattningen av kammarrättsrådens föredragningsskyldighet.

Denna föredragningsskyldighet, som till ingången av år 1909 omfattat för varje kammarrättsråd två timmar i veckan, hade under vårsessionen 1909 utsträckts till två och en halv samt under höstsessionen samma år till två och tre kvarts timmar och hade från ingången av år 1910 fullgjorts under tre timmar varje vecka, motsvarande den tid, som i förenämnda betänkande blivit av löneregleringskommittén i sådant avseende påyrkad.

Det avsevärt ökade arbetsresultat, som blivit en följd av nämnda utsträckning av tiden för kammarrättsrådens föredragning jämte andra i sammanhang med den nya instruktionen genomförda ändringar, hade enligt kammarrättens mening varit anledning till, att under vårsessionen 1910, hela år 1911 och vårsessionen 1912 adjungerade ledamöter icke ansetts behövliga. Under

höstsessionerna åren 1910 och 1912 hade kammarrätten däremot biträtts av två adjungerade ledamöter.

Emellertid hade under åren 1910—1912 till kammarrätten inkommit ett avsevärt större antal besvärsmål än någonsin förut under motsvarande tidsperiod, varjämte det visat sig, att, sedan 1910 års lagstiftning angående inkomst- och förmögenhetsskatt börjat tillämpas, beskattningsmålen blivit mera invecklade och vidlyftiga än tillförene. Vid slutet av ifrågavarande treårsperiod hade också, oaktat det betydande antal mål, som under dessa år avgjorts, balansen av oavgjorda mål blivit avsevärt större än vid periodens början.

En förstärkning av kammarrätten med adjungerade ledamöter hade därför åter blivit nödvändig; och hade Kungl. Maj:t, på kammarrättens framställning, beviljat anslag till avlönande av två adjungerade ledamöter under $8^1/_2$ månader av år 1913 och $10^1/_2$ månader av år 1914.

Då emellertid även den sålunda vunna förstärkningen av arbetskrafterna visat sig otillräcklig, hade kammarrätten i underdånig skrivelse den 18 september 1914 anhållit, bland annat, att från och med den 1 januari 1915 intill utgången av år 1916 arbetskrafterna måtte förstärkas med två adjungerade ledamöter och däremot svarande kanslipersonal och att för ändamålet anslag å extra stat måtte hos riksdagen begäras för senare hälften av år 1915 och för hela år 1916.

Till stöd härför hade kammarrätten åberopat uppgifter angående antalet under vart och ett av åren 1904—1913 till ämbetsverket inkomna, till kammarrättsråds föredragning hörande dels fattigvårds- och dels andra besvärsmål, ävensom angående avgjorda och balanserade oavgjorda sådana mål under samma år; och hade kammarrätten av dessa uppgifter och av i övrigt anförda skäl ansett framgå, att ämbetsverket vore i behov av en permanent förstärkning av arbetskrafterna för att kunna möta det ökade arbetsmaterialet. Med hänsyn emellertid till en i skrivelse från finansdepartementet den 31 augusti 1914 framställd anmodan att iakttaga vid anslagsäskanden all den sparsamhet, som lämpligen läte sig göra, hade kammarrätten ansett sig böra för det dåvarande inskränka sig till att hemställa om en mera tillfällig förstärkning av ämbetsverket med två adjungerade ledamöter och däremot svarande tillfällig förstärkning av kanslipersonalen.

I anledning av denna framställning hade Kungl. Maj:t den 17 november 1914 förordnat två adjungerade ledamöter för tiden 1 januari—30 juni 1915, varjämte åt löneregleringskommittén uppdragits att verkställa utredning, huruvida och i vad mån förstärkning av kammarrättens arbetskrafter från och med den 1 juli 1915 med två adjungerade ledamöter och däremot svarande kanslipersonal kunde anses behövlig, samt att avgiva det utlåtande, vartill utredningen kunde föranleda.

Till utredning i nyssnämnda ärende hade kommittén, bland annat, låtit ur kammarrättens årligen till Kungl. Maj:t avgivna arbetsberättelser sammanföra i tabellform sifferuppgifter rörande antalet under åren 1875, 1885, 1895 samt 1900—1914 till kammarrätten inkomna, därstädes avgjorda och såsom oavgjorda till nästföljande år överförda, till kammarrättsrådens föredragning hörande dels fattigvårdsmål och dels andra besvärsmål, ävensom uppgifter an-

gående den förstärkning med adjungerade ledamöter, som för nämnda år beviljats kammarrätten.

I sitt den 15 mars 1915 i ämnet avgivna utlåtande hade kommittén lämnat en del förklarande anmärkningar till ledning vid bedömandet av uppgifterna i tabellen och erinrat om vissa under senare tid inträffade förändringar i gällande lagstiftning, genom vilka nya arbetsuppgifter tillförts kammarrätten, varjämte redogjorts för åtskilliga av kommittén i dess förutnämnda, år 1904 avgivna betänkande framställda förslag angående åtgärder i syfte att åstadkomma ett ökat resultat av kammarrättens arbete och för de ändringar, som i anledning därav blivit inom kammarrätten genomförda.

Av den utredning, som kommittén åstadkommit och som omförmäldes i kungl. propositionen nr 114 vid 1915 års riksdag, sid. 8—15, hade kommittén funnit framgå:

att under de senast förflutna femton åren och särskilt under de sista fem åren det till kammarrätten inströmmande arbetsmaterialet i betydande grad tillvuxit och dåmera med åtminstone hälften överstege den årligen inkommande arbetsmängden vid den tid (år 1904), då löneregleringskommittén avgivit sitt omförmälda betänkande angående kammarrättens organisation m. m.;

att under de tre sistförflutna åren kammarrättens arbetskrafter, oaktat desamma varit förstärkta med adjungerade ledamöter, likväl visat sig icke kunna avarbeta en arbetsmängd, motsvarande de under samma år nyinkomna målen, samt att till följd därav balansen av oavgjorda mål dåmera nått sådan höjd, att densamma måste anses motsvara mer än den arbetsmängd, som på en tid av ett år kunde av kammarrätten avarbetas; samt

att i överensstämmelse med löneregleringskommitténs år 1904 gjorda uttalanden åren 1909 och 1910 genomförts en avsevärd skärpning av kammarrättsrådens tjänstgöringsskyldighet, varjämte för vinnande av en ökad arbetsprodukt åtskilliga andra förändringar vidtagits beträffande föredragningsarbetet inom kammarrätten.

Med avseende därå och då i den rättssökande allmänhetens och kommunernas intresse kraftiga åtgärder måste anses påkallade för förekommande av balansens ytterligare tillväxt samt kommittén icke ansett sig kunna tillstyrka någon vidare ökning av kammarrättsrådens föredragningsskyldighet, hade kommittén funnit uppenbart, att den av kammarrätten begärda förstärkningen med två adjungerade ledamöter under senare halvåret 1915 och hela år 1916 vore av behovet påkallad.

Det av löneregleringskommittén sålunda tillstyrkta förslaget om förstärkning under nyssnämnda tid av kammarrättens arbetskrafter genom anslag å extra stat hade av Kungl. Maj:t i proposition nr 114 förelagts 1915 års riksdag och av riksdagen bifallits.

Även med den förstärkning kammarrätten sålunda erhållit hade det emellertid visat sig icke vara möjligt för ämbetsverket att nedbringa balansen, utan hade denna alltjämt företett en betänklig tendens till stigning. På särskilda framställningar av kammarrätten hade därför också Kungl. Maj:t med anlitande av under Kungl. Maj:ts förfogande stående medel beviljat ytterligare ökning av arbetskrafterna med två nya adjungerade ledamöter dels från och med den 16 september 1915 till samma års slut dels ock under hela år 1916.

Även för år 1917 hade kammarrätten sett sig föranlåten att begära anslag å extra stat till förstärkning med två adjungerade ledamöter; och hade denna framställning, sedan densamma blivit av löneregleringskommittén tillstyrkt, genom kungl. proposition (nr 188) förelagts 1916 års riksdag och av riksdagen bifallits.

I detta sammanhang vill jag erinra, att Kungl. Maj:t den 19 december 1916, på kammarrättens därom gjorda framställning, medgivit, att kammarrätten finge även under tiden den 1 januari—30 juni 1917 åtnjuta biträde av två adjungerade ledamöter utöver dem, för vilka avlöning beviljats av 1916 års riksdag, och hava erforderliga medel anvisats till gäldande av kostnader, som föranleddes av de sålunda medgivna ytterligare adjunktionerna.

Statistik.

Till närmare upplysning angående det år efter år inkomna arbetsmaterialets myckenhet samt angående den omfattning, vari de inkommande målen blivit, eventuellt med biträde av adjungerade ledamöter, avgjorda eller såsom oavgjorda balanserade till nästföljande år, har kammarrätten låtit uppgöra och vid sin underdåniga skrivelse den 26 oktober 1916 bifogat en tabell, avseende åren 1901—1915 eller sålunda tiden från det två nya kammarrättsrådstjänster år 1901 beviljats av riksdagen till det vid skrivelsens avlåtande senast förflutna årsskiftet.

Tabellen är uppställd på samma sätt som den förut omtalade, vid löneregleringskommitténs utlåtande den 15 mars 1915 fogade tabellen.

I tabellens siffror hava ej medräknats de tämligen fåtaliga balansmålen och fiskaliska aktionerna och ej heller de genom lottning mellan kammarrättsråden fördelade Kungl. Maj:ts remisser.

I bilaga vid sitt nu avgivna utlåtande har kommittén återgivit innehållet i denna tabell, vilken av kommittén kompletterats med vederbörliga sifferuppgifter för år 1916 och är, med iakttagande av en oväsentlig rättelse, av följande innehåll:

År	Till kammarrättsråds föredragning hörande mål									Extra adjunktion
	Fattigvårdsmål			Andra besvärsmål			Summa			
	Inkomna	Avgjorda	Balans vid årets slut	Inkomna	Avgjorda	Balans vid årets slut	Inkomna	Avgjorda	Balans vid årets slut	
1901	580	784	718	1,147	1,165	119	1,727	1,949	837	2 × 12=24, 2 × 8=16 } S:a 40 mån.
1902	634	670	682	1,441	1,412	148	2,075	2,082	830	2 × 8=16 mån.
1903	651	745	588	1,530	1,452	226	2,181	2,197	814	2 × 8=16 mån.
1904[1])	657	519	726	2,131	2,001	356	2,788	2,520	1,082	2 × 8 =16, 2 × 4½=9 } S:a 25 mån.
1905	614	687	653	1,506	1,521	341	2,120	2,208	994	2 × 8=16 mån.
1906	752	722	683	1,366	1,319	388	2,118	2,041	1,071	2 × 8=16 mån.
1907	713	938	458	1,523	1,546	365	2,236	2,484	823	2 × 8=16 mån.
1908	614	732	340	1,535	1,523	377	2,149	2,255	717	2 × 8=16 mån.
1909[2])	669	640	369	2,661	2,126	912	3,330	2,766	1,281	2 × 8=16 mån.
1910[3])	704	561	512	2,021	2,279	654	2,725	2,840	1,166	2 × 3=6 mån.
1911	740	674	578	*2,773	2,952	475	3,513	3,626	1,053	—
1912[4])	891	727	742	2,186	1,872	789	3,077	2,599	1,531	2 × 3½=7 mån.
1913	940	771	911	2,104	1,856	1,037	3,044	2,627	1,948	2 × 8½=17 mån.
1914[5])	840	721	1,030	3,263	2,156	2,144	4,103	2,877	3,174	2 × 10½=21 mån.
1915[6])	844	747	1,127	3,332	3,008	2,468	4,176	3,755	3,595	2 × 12=24, 2 × 3½=7 } S:a 31 mån.
1916[7])	716	708	1,135	3,169	**3,118	2,519	3,885	**3,826	3,654	4 × 12=48 mån.
Medeltal										
1901—1905	627	681	673	1,551	1,510	238	2,178	2,191	911	22.6 mån.
1906—1910	690	719	472	1,821	1,759	539	2,512	2,477	1,012	14 mån.
1911—1915	851	728	877	2,732	2,368	1,384	3,583	3,096	2,262	15.1 mån.

* Därav över 1,000 likartade mål angående beskattning av dels utdelning å aktier i åtskilliga sockerfabriksaktiebolag och i aktiebolaget Providentia dels ock gratifikationer till vissa Stockholms stads arbetare.

** Därav 250 s. k. pensionsavgiftsmål, som från kammarrättsråds rotlar överlämnats till advokatfiskalen för föredragning.

Anmärkningar:

[1]) 1902 års inkomstskatteförordning började tillämpas.

[2]) Kammarrättsrådens föredragning utsträckt från 2 till 2½ à 2¾ timmar i veckan. Föredragningen av norska fattigvårdsmål övertages av sekreteraren. Avbrotten i föredragningen vid påsk och vid vårsessionens slut upphöra. Avbrottet vid jul inskränkes.

[3]) Kammarrättsrådens föredragning utsträckt till tre timmar i veckan.

[4]) 1910 års lagstiftning angående inkomst- och förmögenhetsskatt m. m. började tillämpas. Skogsaccislagen likaså.

[5]) Pensionsavgiftsmålen tillkomma.

[6]) Värnskattemålen tillkomma.

[7]) Krigskonjunkturskattemålen tillkomma.

Inkomna mål. Beträffande sifferuppgifterna angående de *inkomna* målen har kammarrätten anmärkt, att till följd av de vart femte år återkommande allmänna fastighetstaxeringarna ett särskilt stort antal taxeringsmål städse plägade inkomma året efter det allmän fastighetstaxering ägt rum och att denna regelbundet inkommande starka tillströmning av "andra besvärsmål" även visat sig under vartdera av åren 1904, 1909 och 1914. Med avseende därå har kammarrätten ansett medeltalssiffrorna för de tre femårsperioderna 1901—1905, 1906—1910 och 1911—1915 vara väl ägnade att giva en sammanfattande överblick över den ökning i de inkommande målens antal, som ägt rum under den tid tabellen avsåge.

En jämförelse mellan medeltalssiffrorna för inkomna mål under den första och den sista av ifrågavarande tre femårsperioder har befunnits giva vid handen, att de inkomna fattigvårdsmålen ökats med 35.5 procent, inkomna andra besvärsmål med 76 procent och samtliga inkomna besvärsmål med 64.5 procent.

Vid denna jämförelse har kammarrätten emellertid ansett även böra uppmärksammas de förändringar kammarrättens arbetsmaterial till sin beskaffenhet undergått under den tid, som i tabellen avsåges.

Då lagstiftningen angående fattigvården i de delar, som vid kammarrättens handläggning av de i tabellen avsedda fattigvårdsmålen komme i tillämpning, icke under tiden mellan den första och den sista femårsperioden undergått några förändringar, har kammarrätten ansett siffrorna beträffande dessa mål vara fullt jämförliga.

Det har av kammarrätten anmärkts, att antalet av de under tiden 1 januari—31 augusti 1916 inkomna fattigvårdsmål varit avsevärt lägre än under motsvarande delar av de närmast föregående åren. (Den av kommittén införskaffade uppgiften beträffande antalet under hela år 1916 inkomna fattigvårdsmål giver anledning till enahanda erinran.)

Huvudmassan av de under rubriken "andra besvärsmål" upptagna målen avsåge taxering till bevillning samt till inkomst- och förmögenhetsskatt. Såsom redan i det föregående erinrats, har kammarrätten funnit dessa mål genom 1910 års lagstiftning angående inkomst- och förmögenhetsskatt hava blivit vidlyftigare och mera invecklade än förut varit fallet med motsvarande mål.

Även beträffande vissa nytillkomna grupper av mål har kammarrätten funnit erfarenheten visa, att arbetet genom dem ökats i avsevärt högre grad än som motsvarande målens antal. Detta vore fallet med målen angående skogsaccis och virkestaxering och väntades i ännu högre grad bliva fallet i fråga om målen angående krigskonjunkturskatt, av vilka endast något enstaka mål dittills varit föremål för kammarrättens prövning.

Målen angående rätt kyrkobokföringsort och angående värnskatt ansåges, med avseende å det arbete de föranledde, kunna i genomsnitt likställas med de vanliga taxeringsmålen.

Vad slutligen anginge målen angående avgiftsplikt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, har kammarrätten meddelat, att de vore av jämförelsevis enkel beskaffenhet, och att med avseende därå kammarrätten, för att påskynda deras avarbetande och åstadkomma någon lättnad i den alltjämt tillväxande balansen, utverkat Kungl. Maj:ts medgivande till att föredragningen av dessa mål finge tillsvidare övertagas av kammarrättens advokatfiskal, vilken anordning börjat tillämpas den 7 april 1916.

Det har framhållits, att, då pensionsavgiftsmålen sålunda från sistnämnda dag icke vidare tillhörde kammarrättsråds föredragning, genom deras överförande tydligtvis åstadkommits en minskning i antalet oavgjorda, på kammarrättsråds föredragning beroende andra besvärsmål, och har med avseende därå meddelats, att intill nämnda dag till kammarrätten inkommit 955 dylika mål, därav 215 under år 1914, 587 under år 1915 och 153 under år 1916 före den 7 april samt av ämbetsverket avgjorts tillhopa 719 sådana mål, därav 1 under år 1914, 599 under år 1915 och 119 under år 1916. Antalet av de mål, som den 7 april 1916 av kammarrättsråden överlämnats till advokatfiskalen, hade sålunda varit 236.

Vid jämförelsen mellan tabellens siffror för inkomna "andra besvärsmål" under åren 1901—1905 och 1911—1915 har kammarrätten även anmärkt, att den höga procentsiffran för ökningen av dessa mål i viss mån påverkats av det stora antal sinsemellan likartade mål, som enligt vid tabellen fogad anmärkning inkommit år 1911.

Det lede emellertid enligt kammarrättens mening intet tvivel, att löneregleringskommitténs i det föregående återgivna uttalande av den 15 mars 1915, att det till kammarrätten inströmmande arbetsmaterialet dåmera med åtminstone hälften överstigit den årligen inkommande arbetsmängden vid den tid (år 1904), då löneregleringskommittén avgivit sitt betänkande angående kammarrättens organisation m. m., måste anses synnerligen välgrundat. Att ökningen i de inkommande målens antal även därefter i stort sett fortgått, utvisades dels av de i tabellen upptagna siffrorna för år 1915 dels ock av en av kammarrätten meddelad översikt över antalet inkomna mål under tiden 1 januari—30 september vart och ett av åren 1912—1916.

Avgjorda mål.

Kammarrätten har vidare framhållit, att även antalet under ifrågavarande period av femton år *avgjorda* mål, enligt vad tabellen utvisade, varit i stigande, ehuru denna stigning icke kunnat hålla jämna steg med ökningen av de inkomna målens antal.

Stigningen hade nämligen från första till sista perioden belöpt sig för fattigvårdsmålen till icke fullt 7 procent, för "andra besvärsmål" till nära 57 procent och för samtliga avgjorda mål till omkring 38.5 procent.

Sammanlagda antalet föredragande ordinarie och adjungerade ledamöter hade under den första femårsperioden i medeltal varit något större än under de båda senare och under den andra perioden något mindre än under den tredje.

Däremot hade, såsom av kammarrätten förut påpekats, de föredragande ledamöternas tjänstgöringsskyldighet under den tredje femårsperioden varit väsentligen skärpt men samtidigt de handlagda målen till sin beskaffenhet undergått ändringar, vilka ansetts hava i stort sett medfört det resultat, att målen blivit mera tyngande än förut.

Då det möjligen kunde ifrågasättas, att en ökning av kammarrättens arbetsprodukt borde åvägabringas genom ytterligare skärpning av kammarrättsrådens tjänstgöringsskyldighet, har kammarrätten erinrat *dels* om de starka betänkligheter mot föredragningsskyldighetens utsträckning till tre timmar i veckan, som av kammarrätten uttalats i utlåtande den 13 maj 1905 i anledning av löneregleringskommitténs betänkande angående löneförhållanden m. m. vid kam-

marrätten, i vilket avseende hänvisats till kungl. propositionen nr 114 år 1915 sid. 11—12, *dels ock* därom, att löneregleringskommittén i utlåtandet den 15 mars 1915 efter en ingående utredning i ämnet förklarat sig icke kunna tillstyrka någon vidare ökning av kammarrättsrådens föredragningsskyldighet.

Balans.

Beträffande de i tabellen upptagna sifferuppgifterna rörande *balansen* å oavgjorda mål erinrar kammarrätten, hurusom löneregleringskommittén i nyssnämnda utlåtande den 15 mars 1915, efter anställda jämförelser mellan de inkomna och de avgjorda målens antal under olika tidsperioder uttalat, bland annat, att balansen av oavgjorda mål dåmera nått sådan höjd, att densamma måste anses motsvara mer än den arbetsmängd, som på en tid av ett år kunde av kammarrätten avarbetas, samt att i den rättssökande allmänhetens och kommunernas intresse kraftiga åtgärder måste anses påkallade för förekommande av balansens ytterligare tillväxt.

Det framhålles vidare av kammarrätten, att, oaktat ämbetsverket haft biträde under hela år 1915 av två och under $3^1/_2$ månader av samma år av ytterligare två adjungerade ledamöter, balanssiffrorna vid 1915 års utgång likväl visat en ytterligare ej oväsentlig ökning; och kammarrätten säger sig befara, att under år 1916, då fyra adjungerade ledamöter vore för hela året förordnade, balansen skulle ytterligare och måhända i högre grad än år 1915 tillväxa.

Då siffrorna för år 1916 varit vid tiden för avgivandet av löneregleringskommitténs utlåtande tillgängliga, har kommittén i detta sammanhang meddelat, att under sistnämnda år av kammarrätten avgjorts 8 fattigvårdsmål och 51 andra besvärsmål mindre än som under samma år inkommit.

Behövligt antal föredragande ledamöter.

Angående det för framtiden och särskilt under åren 1917 och 1918 behövliga antalet ledamöter i kammarrätten samt frågan i vad mån nya ledamotsbefattningar borde uppföras å ordinarie stat har ämbetsverket yttrat följande.

De av kammarrätten anförda och åberopade sifferuppgifterna gåve på ett oförtydbart sätt vid handen, att även den förstärkning med fyra adjungerade ledamöter, som varit kammarrätten beviljad för höstsessionen år 1915 och hela år 1916, icke varit tillräcklig ens för avarbetande av det inkommande arbetsmaterialet och att sålunda, därest ett nedbringande av balansen och därmed ett förkortande av väntetiden för klagande kommuner och enskilda personer skulle kunna åstadkommas, än kraftigare åtgärder behövde vidtagas; och då av skäl, som förut anförts, möjligheten att genom ökning av kammarrättsrådens föredragningsskyldighet höja ämbetsverkets arbetsprodukt måste anses utesluten, hade kammarrätten funnit annan utväg icke återstå än att ytterligare öka antalet föredragande ledamöter.

Med ledning av dels arbetsberättelsernas uppgifter om antalet årligen avgjorda mål dels ock antalet under de särskilda åren tjänstgörande föredragande ledamöter hade kammarrätten sökt göra en ungefärlig beräkning av det antal ledamöter, som under vart och ett av de senare åren skulle hava

erfordrats för avarbetande av den under respektive år *inkommande* arbetsmängden.

På grund av målens växlande beskaffenhet hade antalet av de mål, som i medeltal kunnat av ett kammarrättsråd avarbetas under ett år, befunnits vara i hög grad varierande. En avrundad siffra av 300 om året hade emellertid ansetts motsvara det antal mål av de i kammarrättens tabeller avsedda grupper, som, då inga särskilda omständigheter verkade tyngande eller underlättande på föredragningen, kunnat i medeltal under ett helt år föredragas av varje kammarrättsledamot.

Under nu angivna förutsättningar hade kammarrätten funnit, att för uppnående av nyssnämnda arbetsresultat skulle hava erfordrats 10 föredragande ledamöter år 1912, 10 år 1913, 13 à 14 år 1914 och nära 14 år 1915. Om vid beräkningen för åren 1914 och 1915 bortsåges från de då inkomna pensionsavgiftsmålen, vilka uppgått det förra året till 215 och det senare till 587, skulle i allt fall 13 ledamöter under vartdera av dessa år varit erforderliga för det inkommande arbetsmaterialets avarbetande.

På grund av vad sålunda anförts och med hänsyn tillika till det betydande antal mål, som under den förflutna delen av år 1916 inkommit till kammarrätten, hade ämbetsverket funnit det vara uppenbart, att, därest någon avsevärd nedgång i balansen skulle vara att påräkna, ett antal av fjorton föredragande ledamöter bleve under avsevärd tid framåt behövligt.

Behövligt antal ordinarie ledamöter.

Utöver de åtta nuvarande ordinarie kammarrättsråden skulle sålunda under någon tid framåt erfordras ytterligare sex ledamöter med föredragningsskyldighet lika med kammarrättsråd. Det borde emellertid enligt kammarrättens mening icke ifrågakomma, att så stor ökning av antalet tjänstgörande ledamöter åstadkommes medelst anslag å extra stat.

Kammarrätten har omförmält, att under de tider, då ämbetsverket dittills varit förstärkt med fyra adjungerade ledamöter, det ofta -- särskilt som av olika anledningar *) tjänstledigheter för ordinarie kammarrättsråd i ganska stor utsträckning förekommit — inträffat, att majoriteten å de särskilda divisionerna utgjorts av tillförordnade ledamöter, och det hade till och med ej så sällan hänt, att i någon session å den ena eller andra divisionen icke deltagit något ordinarie kammarrättsråd. Särskilt hade sådant lätteligen kunnat inträffa vid föredragning av beskattningsmål, vilka prövades av allenast tre ledamöter. Tydligtvis vore det emellertid i hög grad önskvärt, att i en överdomstol, som i vissa grupper av mål vore högsta instans, rättstillämpningen i det väsentliga låge i ordinarie domstolsledamöters händer, och det syntes därför icke vara tillrådligt att tillsätta ett proportionsvis så stort antal adjungerade ledamöter, som här vore i fråga.

Då det gällde besvarandet av frågan, huruvida en ökning av de ordinarie kammarrättsrådsbefattningarna borde företagas, ansåge kammarrätten emellertid den avgörande synpunkten böra vara, huruvida sådan *stadigvarande* ökning

---

***) Enligt vad upplyst blivit, på grund av offentliga uppdrag eller sjukdom eller i vissa fall för hälsans vårdande.**

av ämbetsverkets arbetsbörda inträtt, att större antal kammarrättsråd än det nuvarande kunde antagas bliva *alltjämt* behövligt.

För kammarrätten hade det sedan åtskilliga år tillbaka stått klart, att det nuvarande antalet ordinarie kammarrättsråd skulle inom en icke avlägsen framtid komma att visa sig otillräckligt.

I sådant avseende har erinrats om vissa uttalanden i en av kammarrätten den 21 mars 1912 på anmodan av chefen för finansdepartementet avlåten skrivelse till den så kallade första försvarsberedningen, innehållande, bland annat, beräkningar angående de ändringar i fråga om statens utgifter för kammarrättens ämbetsförvaltning, som vore att motse under åren 1914—1923, och särskilt därom, i vad mån kammarrättens dåvarande arbetskrafter kunde anses vara eller förväntas under perioden bliva otillräckliga.

Efter att i denna skrivelse hava framhållit, hurusom behovet av ökade arbetskrafter i främsta rummet måste bliva beroende av, huruvida det verksamhetsområde, som vore kammarrätten anvisat, komme att utvidgas eller förbliva oförändrat, men att några beräkningar, grundade på eventuella ändringar i gällande bestämmelser därutinnan, icke kunde av kammarrätten verkställas, hade kammarrätten i särskilda tabeller redogjort för antalet av de under närmast föregående period av tio år till ämbetsverket inkomna och där avgjorda mål ävensom för de vid årsskiftena under samma tioårsperiod balanserade oavgjorda målens antal.

Kammarrätten hade konstaterat, att under perioden, i det hela taget, ökning i balansen ägt rum, men förklarat sig anse denna ökning i och för sig alltför obetydlig för att enbart därpå skulle skäligen grundas antagande om behov av ökning i kammarrättens arbetskrafter. Vidare hade yttrats, bland annat, följande:

Om kammarrätten likväl hyste den uppfattning, att ganska snart ett sådant behov skulle göra sig gällande, så grundades denna uppfattning icke så mycket på ökningen i balansen i och för sig, som fastmera därpå, att under periodens tre sista år balansen icke kunnat nedbringas under medeltalet för de föregående sju åren, oaktat tiden för kammarrättsråds föredragning av sådana mål, som i tabellerna avsåges, utgjort under sistnämnda sju år två timmar i veckan men från och med år 1909 ökats samt utgjort från och med vårsessionen 1910 tre timmar i veckan. Då nämligen anledning förekommit till antagande, att antalet inkommande mål fortfarande skulle ökas, men någon ytterligare utsträckning i tiden för kammarrättsrådens föredragning ej syntes kunna ifrågakomma, måste enligt kammarrättens mening därav följa ökning i balansen av oavgjorda mål.

På dessa och i övrigt anförda skäl ansåg kammarrätten det kunna antagas, utan fara för synnerligen stort misstag, att redan under förra hälften av tioårsperioden 1914—1923 mera tillfällig förstärkning med adjungerade ledamöter och däremot svarande tillfällig förstärkning av kanslipersonalen skulle visa sig åtminstone tidtals erforderlig samt att under senare hälften av samma period, således från och med år 1919, antalet ordinarie kammarrättsråd skulle behöva ökas med två.

Efter den tid, då dessa uttalanden gjorts, hade — yttrar kammarrätten vidare i sin underdåniga skrivelse den 26 oktober 1916 — tillkommit vissa nya

grupper av besvärsmål, för vilkas prövning och avgörande kammarrätten tagits i anspråk. Så vore fallet beträffande mål angående taxering till värnskatt och krigskonjunkturskatt ävensom angående avgiftsplikt enligt lagen om allmän pensionsförsäkring. Från sistnämnda mål, vilka numera inom kammarrätten föredroges av advokatfiskalen, syntes emellertid i detta sammanhang böra bortses.

Värnskatte- och krigskonjunkturskattemålen, av vilka dittills inkommit 590 av den förra och 330 av den senare gruppen, utgjorde tillsammans en avsevärd tillökning i ämbetsverkets arbetsbörda; men då ifrågavarande båda beskattningsformer vore avsedda att vara allenast tillfälliga, syntes avseende icke heller böra fästas vid dessa mål, då det gällde att bedöma omfattningen av kammarrättens *stadigvarande* arbetsbörda. Att denna även under de senast förflutna åren varit stadd i stark tillväxt, visade sig emellertid därav, att, efter frånräknande av sistnämnda båda grupper av mål ävensom av pensionsavgiftsmålen, de inkomna målen uppgått år 1914 till 3,891 och år 1915 till 3,067 samt under åren 1911—1915 i medeltal till 3,318, under det att medeltalsiffran för närmast föregående femårsperiod varit 2,512.

Med avseende å de sålunda anförda siffrorna och då under tiden från och med år 1909 de inkomna målens antal endast ett år (1910) understigit 3,000, syntes det kammarrätten kunna med visshet antagas, att ett antal av tio kammarrättsråd komme att framdeles alltjämt bliva behövligt; och hemställdes fördenskull, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till 1917 års riksdag äska anslag å ordinarie stat till avlöning åt två nya kammarrättsråd.

Ang. ytterligare adjungerade ledamöter.

De nya ordinarie kammarrättsrådsbefattningarna kunde icke påräknas förrän med ingången av år 1918. Först vid samma tid kunde därför sammanlagda antalet ordinarie och extra föredragande ledamöter uppbringas till fjorton, av vilka fyra skulle vara adjungerade ledamöter. För dessas avlönande ävensom för erforderligt kanslibiträde åt dem, ökad renskrivningskostnad m. m. ansåg kammarrätten erforderligt anslag böra uppföras å extra stat för år 1918.

Vad anginge år 1917, hade redan av 1916 års riksdag beviljats det anslag, som ansetts behövligt för avlönande av två adjungerade ledamöter med kanslibiträden ävensom för bestridande av andra av adjunktionen föranledda kostnader. Kammarrätten ansåg det emellertid framgå av vad anfört blivit, att fyra adjungerade ledamöter även under år 1917 vore oavvisligen behövliga; erforderliga medel för avlönande under sistnämnda år av två adjungerade ledamöter utöver de redan beviljade behövde sålunda även ställas till förfogande, därvid i enlighet med vad förut ägt rum det belopp, som avsåge senare halvåret 1917, syntes böra av riksdagen anvisas å extra stat för år 1918 men vad som vore be-

hövligt för förra hälften av år 1917 borde i avbidan på riksdagens beslut beviljas av Kungl. Maj:t.

Till frågan om de erforderliga anslagsbeloppen ville kammarrätten i fortsättningen av sin skrivelse återkomma.

Ang. avlöningen för adjungerade ledamöter.

Beträffande avlöningen för de adjungerade ledamöterna har kammarrätten anfört följande:

Där — såsom i förevarande fall vore förhållandet — inom ett ämbetsverk yppade sig ett mera stadigvarande behov av förstärkning av arbetskrafterna inom en viss lönegrad, borde — om frågan såges uteslutande ur organisatorisk synpunkt — ersättningen till den nödig befunne extra befattningshavaren bestämmas sålunda. att han, mot skyldighet att avstå möjligen innehavande egna löneförmåner, erhölle ett arvode, svarande mot arbetets beskaffenhet och det därmed förenade ansvar.

Under förutsättning att, såsom väl undantagslöst torde vara händelsen, den extra befattningshavarens arbetsuppgifter vore väsentligen lika med de ordinarie tjänstinnehavarnas i samma grad, borde alltså arvodet strängt taget motsvara de för ordinarie tjänstinnehavare i graden anvisade löneförmåner, eventuellt med frånräknande av pensionsavgifter. Så hade även skett i en del fall, exempelvis beträffande en extra advokatfiskal hos kammarkollegium och åtskilliga extra befattningshavare hos kommerskollegium. Emellertid kunde det ju möjligen anses skäligt att i någon mån jämka på denna grundsats så vitt anginge arvode, som vore förenat med förordnande å extra befattning i tredje lönegraden. Nedsättningen borde dock rättvisligen icke göras större än att arvodet till sin storlek fölle mellan tredje gradens löneförmåner och löneförmånerna i närmast lägre tjänstegrad.

En särskild anledning att på berörda sätt reglera avlöningen för dem, som på grund av ett mera stadigvarande behov förordnades att uppehålla extra befattning, låge däri, att det i regeln endast under förutsättning att ordinarie tjänsteman, som förordnades å sådan befattning, förpliktades att avstå, jämte tjänstgöringspenningarna, även övriga löneförmåner, skäligen kunde påfordras, att vikarien ägnade tjänsten sin fulla arbetskraft. Även detta vikariat vore ju av stadigvarande beskaffenhet, och för dess avlöning borde därför också billigtvis gälla förut angivna normer.

Enligt de för kammarrätten gällande avlöningsvillkor skulle tjänsteman av lägre grad, vid sjukdomsfall eller när det erfordrades för beredande av semester, vara skyldig att, om han förordnades till högre befattning, bestrida densamma, mot åtnjutande av de för befattningen anslagna tjänstgöringspenningar eller däremot svarande belopp i stället för egna tjänstgöringspenningar, dock ej längre än sammanlagt tre månader under ett och samma kalenderår.

Denna bestämmelse, jämförd med föreskriften därom, att den, som av sjukdom vore förhindrad att sin befattning förrätta, ägde uppbära hela lönen jämte ortstillägg, men att den, som undfinge ledighet för andra orsaker eller eljest vore förhindrad att sköta befattningen, kunde förpliktas att under ledigheten utöver sina tjänstgöringspenningar avstå så mycket av lönen eller ortstillägget, som för befattningens uppehållande erfordrades eller eljest prövades skäligt, borde

enligt kammarrättens mening få anses såsom ett uttryck för den grundsatsen, att ersättningen för ett förordnande, som meddelades för längre tid eller av annan anledning än nyss sagts, borde beräknas högre än till tjänstgöringspenningarna; och syntes bestämmelsen skäligen böra föranleda till att innehavare av de av särskilda, mera stadigvarande anledningar inrättade extra befattningar borde av statsmedel erhålla, utöver tjänstgöringspenningar, ersättning motsvarande minst vad ordinarie tjänstinnehavare i graden kunde antagas böra till vikarie avstå under enahanda förhållanden.

Det gällde nu att giva förslag till avlöningsbelopp för åren 1917 och 1918 för kammarrättens adjungerade ledamöter. Att härvid bortse från, att det med hänsyn till nu rådande förhållanden vore nödigt att vid anslagsäskanden iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen läte sig göra, ansåge kammarrätten så mycket mindre kunna ifrågakomma som kammarrätten därom fått mottaga erinran genom skrivelse från chefen för finansdepartementet den 22 augusti 1916. Kammarrätten hade därför nu liksom vid framställande av enahanda begäran de båda senaste åren funnit sig icke böra för adjunkterna begära arvoden enligt här förut angivna beräkningsgrunder utan velat inskränka sig till en hemställan därom, att för adjungerad ledamot, som vore extra tjänsteman i kammarrätten, måtte beviljas samma arvodesbelopp, som anvisats av 1916 års riksdag, eller 5,000 kronor om året, samt att adjungerad ledamot, vilken vore ordinarie tjänsteman inom eller utom kammarrätten, måtte berättigas att, mot avstående av egna tjänstgöringspenningar, uppbära ett årsarvode av 3,000 kronor eller 500 kronor mer än kammarrättsråds tjänstgöringspenningar.

Därest en till adjunkt förordnad första gradens tjänsteman utan något ålderstillägg skulle i adjunktionsarvode äga uppbära allenast det belopp, som i sådant avseende anvisats av 1915 och 1916 års riksdagar eller 2,500 kronor om året, skulle hans årsavlöning komma att uppgå till samma belopp, 5,000 kronor, som en till adjunkt förordnad extra tjänsteman skulle erhålla, men den ordinarie tjänstemannen skulle då hava att vidkännas avdrag för egen pensionering med omkring 100 kronor. Det belopp, han skulle äga att kontant uppbära, skulle alltså bliva något lägre än vad en extra ordinarie tjänsteman med likartat förordnande skulle erhålla, under det med vedertagna avlöningsprinciper syntes överensstämma, att en ordinarie tjänsteman, även då han vore förordnad å högre tjänst, borde i avlöningshänseende hava ett försteg framför den, som, utan att innehava ordinarie tjänst, vore använd i enahanda förordnande.

Hos kammarrätten hade såsom adjungerade ledamöter plägat användas ämbetsverkets sekreterare och advokatfiskal, vilka till och med år 1915 plägat i utbyte mot egna tjänstgöringspenningar, 1,800 kronor om året, erhålla ett efter 3,000 kronor för helt år beräknat arvode. Därest arvodet i enlighet med 1915 och 1916 års riksdagars beslut skulle bestämmas till 2,500 kronor om året, skulle den för nämnda tjänstemän genom adjunktionsförordnandet uppkomna inkomstökningen reduceras till 700 kronor om året, en ersättning, vilken ingalunda kunde anses stå i skäligt förhållande till vikten av förordnandet.

Det hade även under de senaste åren förekommit, att en ordinarie landskamrerare erhållit årslångt förordnande såsom adjungerad ledamot i kammarrätten, därvid han, som för ändamålet måst bosätta sig i Stockholm, genom

Kungl. Maj:ts beslut erhållit arvode med 3,000 kronor om året men måst avstå egna tjänstgöringspenningar 2,100 kronor jämte en del extra inkomster. Det låge i öppen dag, att en nedsättning av adjunktionsarvodets belopp skulle för kammarrätten i hög grad försvåra anlitandet av en sådan utväg till erhållande av lämpliga adjungerade ledamöter som den senast angivna.

Kammarrätten hemställde alltså, att arvodena för ifrågavarande adjunktioner måtte, därest de adjungerade ledamöterna vore ordinarie tjänstemän inom eller utom kammarrätten, utgå med 3,000 kronor för helt år räknat, med skyldighet för de adjungerade ledamöterna att till dem, som uppehölle deras tjänster, avstå de med dessa förenade tjänstgöringspenningar.

Ang. särskilda arvoden för vikarier, som uppehålla adjungerade ledamöters ordinarie tjänster.

Vidare har kammarrätten hemställt, att, i enlighet med vad som tidigare medgivits, ämbetsverket måtte bemyndigas att till de tjänstemän, som i egenskap av vikarier för adjungerade ledamöter uppehölle dessas ordinarie tjänster i kammarrätten, låta utbetala, utöver med tjänsterna förenade tjänstgöringspenningar, arvoden med 50 kronor i månaden till vardera vikarien.

För dessa arvoden behövde emellertid särskilt anslagsbelopp icke av riksdagen beräknas. I den mån de skulle tagas i anspråk, skulle nämligen arvodena för de adjungerade ledamöterna själva utgå med allenast 3,000 kronor och sålunda av det till adjunktionsarvoden anvisade beloppet, motsvarande 5,000 kronor om året för varje adjunkt, inbesparas 2,000 kronor för varje såsom adjungerad ledamot förordnad ordinarie tjänsteman.

Ang. anslag till en ny ordinarie notarie, amanuenser, renskrivning m. m.

Den föreslagna ökningen av kammarrättsrådens antal från åtta till tio måste — såsom även erinrats i kammarrättens ovannämnda skrivelse till första försvarsberedningen — medföra såsom en given följd, att notariernas antal ökades från fyra till fem och att i anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden m. m. beviljades sådan ökning, att tillgång erhölles dels för avlönande av semestervikarie för den nye notarien, dels ock för ökning av kansliamanuensernas antal från två till tre. Till beräkning av nämnda anslag ville kammarrätten i det följande återkomma.

Till biträde vid uppsättning av utslag, expeditionsgöromål m. m. ävensom för protokollsföring erfordrades vidare en amanuens för varje adjungerad ledamot eller sålunda under år 1918 fyra amanuenser och under år 1917 två amanuenser utöver vad 1916 års riksdag beviljat. Deras arvoden skulle enligt sedvanliga grunder uppgå till 1,500 kronor

för varje amanuens eller sammanlagt till 6,000 kronor under år 1918 och 3,000 kronor under år 1917. Av dessa belopp likasom även av det belopp av 325 kronor för varje adjungerad ledamot, för helt år räknat, som finge anses behövligt för bestridande av de av adjunktionen föranledda ökade renskrivningskostnaderna, ansåge kammarrätten vad som belöpte på tiden 1 juli 1917—31 december 1918 böra beviljas av riksdagen med 7,500 kronor för amanuenserna och 1,625 kronor för renskrivningskostnaderna.

Med avseende å första halvåret 1917 ansåg kammarrätten det böra ankomma på Kungl. Maj:t att i sammanhang med beviljandet av medel för avlönande av adjungerade ledamöter för samma tid även anvisa erforderliga belopp för avlönande av amanuenser, 1,500 kronor, och för renskrivning 325 kronor.

Ang. två nya ordinarie kvinnliga skrivbiträden.

I nu förevarande sammanhang borde enligt kammarrättens mening även genomföras en ökning av de ordinarie kvinnliga skrivbiträdenas antal.

Jämte de två numera å ordinarie stat uppförda skrivbiträdena hade — yttrar kammarrätten — alltifrån år 1904 av ämbetsverket anlitats ännu en renskriverska, vilken från och med år 1906 oavbrutet varit fullt sysselsatt med renskrivning för kammarrätten och i januari 1913 av ämbetsverket antagits till extra ordinarie skrivbiträde med fast månadsarvode. Därjämte hade kammarrätten i februari 1915 funnit sig böra antaga ännu ett extra ordinarie skrivbiträde, som därefter likaledes utan avbrott haft full sysselsättning med skrivarbete för ämbetsverket. Ehuru sålunda numera fyra renskriverskor voro i ständigt arbete inom ämbetsverket, måste likväl esomoftast skrivarbete i avsevärd myckenhet utlämnas till skrivbyråer eller renskriverskor utan anställning i kammarrätten.

Till upplysning i förevarande avseende har meddelats, att från ingången av år 1913, då två skrivbiträdesbefattningar uppförts på kammarrättens ordinarie stat, samtliga kammarrättens renskrivningskostnader med undantag allenast av de två ordinarie skrivbiträdenas avlöning uppgått år 1913 till 3,045 kronor 15 öre, år 1914 till 2,809 kronor 85 öre, år 1915 till 3,362 kronor 84 öre samt år 1916 till och med september månad till 3,589 kronor 84 öre.

Ehuru skrivarbetet inom kammarrätten vore i någon mån ojämnt fördelat på olika tider av året, måste det enligt kammarrättens mening anses otvivelaktigt, att det arbete, som hittills plägat utföras av extra ordinarie skrivbiträden och tillfälligt anlitade arbetskrafter, skulle lämna full sysselsättning under hela året åt två nya ordinarie kvinnliga skrivbiträden; och ansåge kammarrätten därför två nya sådana skrivbiträdesbefattningar böra uppföras å ämbetsverkets ordinarie stat.

Kammarrätten hemställde alltså,

att Kungl. Maj:t måtte hos 1917 års riksdag göra framställning *dels* om uppförande å kammarrättens ordinarie stat av

ytterligare två kammarrättsråd med avlöning för dem vardera av 8,100 kronor, därav 5,000 kronor lön, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg, vartill skulle kunna komma ett ålderstillägg å lönen efter fem år med 600 kronor;

ytterligare en notarie med avlöning av 4,000 kronor, därav 2,200 kronor lön, 1,500 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, vartill skulle kunna komma tre ålderstillägg å lönen, vartdera å 500 kronor, efter respektive fem, tio och femton år; samt

ytterligare två skrivbiträden av lägre avlöningsgrad med avlöning för dem vardera av 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill skulle kunna komma två ålderstillägg å lönen, vartdera å 200 kronor, efter respektive fem och tio år;

dels ock om beviljande å extra stat för år 1918 av följande anslag:

till arvoden under år 1918 åt fyra adjungerade ledamöter, *högst*	kronor	20,000: —
» arvoden under senare halvåret 1917 åt ytterligare två adjungerade ledamöter, *högst*	»	5,000: —
» arvoden åt fyra amanuenser under år 1918	»	6,000: —
» arvoden åt ytterligare två amanuenser under senare halvåret 1917	»	1,500: —
» bestridande av ökad renskrivningskostnad under år 1918	»	1,300: —
» bestridande av ökad renskrivningskostnad under senare halvåret 1917	»	325: —
eller sålunda tillhopa högst	kronor	34,125: —

med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av anslaget disponera högst 6,825 kronor.

Kammarrättens skrivelse den 14/12 1916.

Det har redan i inledningen till detta mitt anförande omtalats, att kammarrätten, även efter det att ämbetsverket av chefen för finansdepartementet i skrivelse den 24 november 1916 anmodats att avgiva alternativt förslag till de äskanden å extra stat, som till förstärkande av arbetskrafterna i kammarrätten vore oundgängligen nödiga, vidhållit sina framställningar om anslag å ordinarie stat för ytterligare två kammarrättsråd, ytterligare en notarie och ytterligare två skrivbiträden av lägre avlöningsgrad, likasom även om anslag å extra stat till arvoden

åt adjungerade ledamöter och amanuenser ävensom till av adjunktionerna föranledd ökad renskrivningskostnad.

Till ytterligare motivering för sin begäran om nyssberörda anslag å ordinarie stat och för sin mening, att nämnda anslag icke kunde ersättas genom anslag å extra stat, har kammarrätten i sin skrivelse den 14 december 1916 anfört följande.

Därest, såsom i chefens för finansdepartementet skrivelse blivit antytt, frågan om inrättande av två nya kammarrättsrådstjänster skulle i avbidan på ytterligare utredning undanskjutas, skulle — under förutsättning att kammarrättens i skrivelsen den 26 oktober 1916 uttalade mening om proportionen mellan ordinarie och extra ordinarie föredragande godkändes — följden därav bliva, att åtminstone under år 1918 och möjligen även under någon tid därefter de föredragande ledamöterna i kammarrätten icke skulle kunna bliva flera än tolv och att balansen möjligen skulle fortfarande tillväxa.

Särskilt vore i sådant avseende att märka, att på grund av de år 1918 förestående allmänna fastighetstaxeringarna det måste förväntas, att år 1919 skulle till kammarrätten inkomma ett avsevärt större antal taxeringsmål än under vartdera av åren 1915—1918 samt 1920 och närmast därefter följande år.

Då på grund därav under år 1919, även om fjorton föredragande ledamöter i kammarrätten då skulle vara i verksamhet, icke syntes kunna förväntas bliva avarbetade avsevärt flera besvärsmål än under samma år inkomme till kammarrätten, framstode så mycket tydligare angelägenheten av, att så snart sig göra läte de i kammarrätten föredragande ledamöternas antal ökades till fjorton. Om så ej skedde, komme de betydande olägenheter för de rättssökande, som föranleddes av den hopade balansen av besvärsmål, att under avsevärd tid framåt kvarstå oförminskade. Kammarrätten funne det därför synnerligen angeläget, att frågan om ökning av kammarrättsrådens antal förelades 1917 års riksdag.

Det syntes kammarrätten kunna antagas, att den ytterligare beredning av de i kammarrättens skrivelse den 26 oktober 1916 upptagna förslag, varom talats i chefens för finansdepartementet skrivelse, ansetts behövlig huvudsakligen med tanke på de på Kungl. Maj:ts prövning beroende förslagen till inrättande av ett riksrevisionsverk.

Att vid bedömandet av de av kammarrätten gjorda förslag om ökning i revisionsavdelningens personal och därmed i samband stående anslagsfrågor hänsyn borde tagas till det ifrågasatta riksrevisionsverkets sannolika personalbehov, hade beaktats i kammarrättens nyssnämnda skrivelse; och då nu en ytterligare utredning därom befunnits erforderlig, ansåge sig kammarrätten icke kunna däremot göra någon erinran.

Det samband, som kunde förefinnas mellan, å ena sidan, frågan om riksrevisionsverkets inrättande samt detta ämbetsverks organisation och arbetsuppgifter och, å andra sidan, frågan om kammarrättsrådsbefattningarnas antal, vore däremot enligt kammarrättens mening icke sådant, att någon utredning av beskaffenhet att föranleda uppskov med framläggande för riksdagen av sistnämnda fråga skulle vara behövlig.

Till en början vore härvid att erinra, att organisationen av och arbets-

krafterna å kammarrättens dömande avdelning icke i annat fall berördes av inrättandet av ett riksrevisionsverk än om domsrätten i anmärkningsmål skulle frångå kammarrätten. Skulle kammarrätten fortfarande vara domstol i dessa mål, inträdde givetvis ingen ändring i arbetsbördan och personalbehovet för nämnda avdelning av kammarrätten.

Vad anginge domsrätten i anmärkningsmålen, ville kammarrätten erinra därom, att revisionskommitterade i skrivelse den 27 augusti 1912 till dåvarande chefen för finansdepartementet gjort framställning därom, att ett kammarrättsrådsämbete, varå vakans då varit att förvänta, måtte, intilldess annorlunda kunde bliva föreskrivet, tillsättas icke medelst fullmakt utan allenast genom förordnande tillsvidare. Denna sin framställning hade kommitterade grundat därpå, att enligt deras mening revisionsavdelningens utbrytning ur kammarrätten skulle medföra lindring i kammarrättsrådens arbete samt att dessutom i sammanhang med utbrytningen någon del av de till kammarrättsråds föredragning hörande målen skulle kunna överlämnas till sekreteraren i ämbetsverket att av honom föredragas. Därigenom skulle enligt kommitterades mening möjliggöras, att ett kammarrättsrådsämbete skulle kunna i sammanhang med utbrytningen indragas.

I det utlåtande, som kammarrätten den 19 september 1912 avgivit över kommitterades berörda skrivelse, hade kammarrätten därom yttrat, bland annat:

"Att exakt beräkna hela den tidsvinst för samtliga kammarrättsråd, som bleve en följd av ifrågavarande ärendens överflyttning till annan ämbetsmyndighet, är av naturliga skäl ganska vanskligt. Så mycket synes likväl kunna sägas, att nämnda tidsvinst knappast kan antagas motsvara hälften av *ett* kammarrättsråds hela arbete. Det torde nämligen böra i detta sammanhang betonas, att med det alltmer hopade arbetsmaterialet och den ökade föredragningsskyldigheten kammarrättsrådens arbetskraft i allt högre grad tagits i anspråk av de till deras egen föredragning hörande målen, vilket föranlett en begränsning av den tid, som kunnat av dem ägnas handläggningen av övriga frågor. Den lättnad i kammarrättsrådens arbete, som den ifrågasatta omregleringen ställer i utsikt, kan därför säkerligen ej skattas särdeles högt."

Vidare hade kammarrätten i samma utlåtande yttrat: "Av det anförda lärer framgå, att enligt kammarrättens bestämda övertygelse den ifrågasatta överflyttningen av vissa ämbetsuppgifter från kammarrätten till ett nytt ämbetsverk icke skulle medföra sådana lättnader i kammarrättens arbetsbörda, att indragning av ett kammarrättsrådsämbete därigenom kunde möjliggöras, och kammarrätten betvivlar icke, att, därest under given förutsättning en dylik indragning i allt fall ägde rum, det inom kort komme att visa sig, att göromålen icke skulle kunna av den övriga personalen behörigen fullgöras".

I en den 9 oktober 1912 i anledning av kammarrättens utlåtande avgiven promemoria hade revisionskommitterade, under vidhållande av sitt omförmälda förslag, tillika framhållit, att de icke haft anledning att yttra sig om de skäl, som kunde tala för en ökning av kammarrättsrådens antal till följd av en möjligen befintlig stegringstendens hos beskattnings- och fattigvårdsmålen, utan allenast ansett sig hava skyldighet att i god tid fästa departementschefens uppmärksamhet på, att genomförandet av de förslag, kommitterade komme att

framställa, komme att medföra en så stor minskning i kammarrättsrådens samlade arbetsbörda, att ett kammarrättsrådsämbete kunde indragas.

Vid ärendets föredragning den 18 oktober 1912 hade Kungl. Maj:t beslutit utfärda fullmakt för ny innehavare av det utav revisionskommitterade åsyftade, dåmera ledigblivna kammarrättsrådsämbetet.

Av detta Kungl. Maj:ts beslut syntes kammarrätten kunna dragas den slutsats, att Kungl. Maj:t ansett förhållandena redan vid nämnda tidpunkt vara sådana, att, även om ett riksrevisionsverk bleve inrättat och domsrätten i anmärkningsmål åt detsamma uppdroges, kammarrättsrådens samlade arbetsbörda i allt fall bleve så stor, att någon minskning i deras antal icke kunde ifrågakomma.

I revisionskommitterades den 15 augusti 1913 avgivna betänkande hade föreslagits, att anmärkningsmålens avdömande skulle anförtros åt riksrevisionsverket och i sammanhang därmed att ett kammarrättsråd skulle överflyttas från kammarrätten till det nya verket.

I det utlåtande, som kammarrätten den 24 november 1913 avgivit i anledning av revisionskommitterades berörda förslag, hade kammarrätten till utförlig granskning upptagit frågan om domsrättens överflyttning till det nya verket. Den kritik, som kammarrätten därvid underkastat detta förslag, torde — yttrar kammarrätten i sin underdåniga skrivelse den 14 december 1916 — hava befunnits välgrundad. I det utlåtande, som den 10 februari 1914 avgivits av inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga, hade nämligen förslaget om att riksrevisionsverket skulle vara domstol i anmärkningsmål blivit frånträtt och i stället föreslagits, att dessa mål skulle avdömas av en särskild domstol, riksrevisionsrätten, sammansatt av två eller i vissa fall tre kammarrättsråd och två ledamöter av riksrevisionsverket.

Även enligt detta förslag skulle alltså kammarrättsrådens arbetskraft fortfarande tagas i anspråk för anmärkningsmålens avgörande, och någon lindring i deras arbete skulle således ej heller i detta fall vara att påräkna såsom en följd av riksrevisionsverkets inrättande. Det vore att märka, att i de sakkunnigas förslag, vilket vore enhälligt, deltagit även en av de två förut omnämnda revisionskommitterade, vilken sålunda frånträtt sitt ursprungliga förslag om domsrättens förläggande till riksrevisionsverket.

Vid nu anförda förhållanden ansåge kammarrätten vad hittills förekommit i fråga om upprättande av ett riksrevisionsverk icke giva anledning till antagande, att den kammarrättsråden nu påvilande arbetsbördan skulle därav beröras.

Men även om domsrätten i anmärkningsmål skulle skiljas från kammarrätten, vore i alla händelser enligt kammarrättens uppfattning ämbetsverkets arbetsbörda så stor, att det av kammarrätten begärda antalet av fjorton föredragande ledamöter vore behövligt under år 1918 och under avsevärd tid därefter och att, även efter det den nuvarande balansen avarbetats, mindre antal ordinarie kammarrättsråd än tio icke kunde bliva tillräckligt för fullgörande av de ämbetsverket åliggande arbetsuppgifter.

Den lindring i arbetet, som skulle komma kammarrättsråden tillgodo genom deras befriande från deltagandet i anmärkningsmålens avgörande, vore nämligen, kvantitativt sett, ej av någon synnerlig betydelse. Åliggandet att

bereda och föredraga dessa mål tillkomme revisionskommissarierna, och kammarrättsrådens befattning med dem bestode i att deltaga i de domstolssessioner, då dessa mål föredroges, och i målens avdömande. Någon exakt uppskattning av det arbete, som härför krävdes av kammarrättsråden, läte sig svårligen verkställa.

Själva sessionstiden, i vad densamma upptoges av revisionskommissariers föredragning, utgjorde för det dåvarande, då kammarrätten biträddes av fyra adjungerade ledamöter, i medeltal för varje kammarrättsråd eller adjungerad ledamot en timme i veckan. Sammanlagda sessionstiden — oberäknat den tid, som åtginge för behandling av pleniärenden — utgjorde för varje kammarrättsråd eller adjungerad ledamot i medeltal elva timmar i veckan, därav tre timmar upptoges av egen föredragning och åtta timmar av andras föredragning.

Under förutsättning att det efter sessionerna följande arbetet med mål, som föredragits av annan, fördelade sig på de olika slagen av mål i samma proportion som sessionstiderna, skulle alltså för varje kammarrättsråd en åttondel av det arbete, som föranleddes av deltagandet i mål, som av annan föredroges, belöpa på anmärknings- och andra av revisionskommissarier föredragna mål. Men då tvivelsutan den övervägande delen av det arbete, som ålåge kammarrättsråden, krävdes för handläggning av de mål, som av dem själva föredroges, ansåge kammarrätten, att det arbete, som av varje kammarrättsråd nedlades på anmärknings- och övriga av revisionskommissarier föredragna mål, icke kunde antagas uppgå till så stor del av kammarrättsrådets hela arbete i tjänsten som en sextondedel.

I varje fall visade de utredningar, på vilka kammarrätten grundat sitt förslag om ökning av kammarrättsrådens antal till tio, att den minskning i kammarrättens arbetsbörda, som skulle uppkomma genom domsrättens överförande från kammarrätten till annat ämbetsverk, under inga omständigheter skulle kunna hava sådan verkan, att det kammarrättsråden åliggande arbetet skulle kunna för framtiden fullgöras av mindre antal kammarrättsråd än tio.

Av vad kammarrätten i sina båda skrivelser den 26 oktober och den 14 december 1916 anfört ansåg ämbetsverket framgå, att behovet av två nya kammarrättsrådstjänster vore tillfullo utrett och att allvarsamma olägenheter för de rättssökande skulle vara att befara, om anslag å ordinarie stat för ändamålet icke skulle bliva beviljat av 1917 års riksdag.

Framställning av riksdagens justitieombudsman.

Av justitieombudsmannens ovan omförmälda framställning om förstärkning av kammarrättens arbetskrafter har jag inhämtat, bland annat, följande.

Aktiebolaget Svenska biografteatern hade i januari 1916 hos justitieombudsmannen anmält, att av bolaget hos kammarrätten anförda, i december 1914 till Konungens befallningshavande i Stockholms län ingivna besvär över bolagets bevillningstaxering år 1914 i Lidingö köping ännu icke avgjorts, och hade bolaget påkallat justitieombudsmannens ämbetsmedverkan i ändamål att ärendets avgörande icke måtte längre fördröjas.

I ett med anledning därav avgivet yttrande hade kammarrätten anfört, att handlingarna i ärendet efter slutad skriftväxling först i augusti 1915 i komplett skick inkommit till kammarrätten. Upplysningsvis hade kammarrätten

tillika meddelat, att kammarrättens arbetsbörda under senare år så väsentligt ökats, att ett lottat beskattningsmål, som föredroges i sin ordning, i regel ej kunde beräknas bliva avgjort förr än inemot ett år efter det detsamma inkommit till ämbetsverket.

I avgivna påminnelser hade bolaget anfört, att det måste anses högst beklagligt, att beskattningsmål — och i all synnerhet ett av så enkel beskaffenhet som det ifrågavarande — skulle för prövningen i kammarrätten erfordra en tid av ett helt år efter skriftväxlingens slut. Bolaget hade sig väl bekant det allmänna missnöje, som rådde med det långa dröjsmål, som rättssökande hos kammarrätten måste underkasta sig. Bolaget hemställde på den grund, att justitieombudsmannen måtte taga under övervägande, huruvida ej åtgärder vore på sin plats för åstadkommande av ökning av kammarrättens arbetskrafter eller för införande av ändrad arbetsordning, varigenom mål av enklare beskaffenhet kunde bliva behandlade med förtursrätt framför mera tidskrävande sådana.

Sedermera hade kammarrätten den 31 maj 1916 meddelat utslag i omförmälda mål och därvid undanröjt den obehöriga taxeringen.

Justitieombudsmannen säger sig icke kunnat lämna utan beaktande vad sålunda kommit till hans kännedom. Med hänsyn till den rättssökande allmänhetens intressen kunde det enligt hans mening icke anses tillfredsställande, att klagande i beskattningsmål årsvis finge vänta på kammarrättens utslag. Gällde det taxeringar till höga belopp, såsom ofta nog för bolag exempelvis, kunde det uppgå till ej oväsentliga belopp, som klagande under tiden enligt gällande bestämmelser nödgådes erlägga i — måhända alldeles oriktigt — påförda skatter och utskylder.

Redan från berörda synpunkt måste det således anses vara ett missförhållande, att prövning av beskattningsmål i kammarrätten toge så lång tid i anspråk.

Anledningen till långsamheten i handläggningen av mål hos kammarrätten vore självfallet att söka i den alltmer ökade mängden inströmmande mål och ärenden, alltså den växande arbetsbördan, samt i den omständigheten att ämbetsverkets arbetskrafter icke ökats i samma mån som arbetsmängden vuxit.

Efter några erinringar rörande antalet ordinarie och adjungerade ledamöter i kammarrätten under de senare åren samt om vissa huvudpunkter i kammarrättens underdåniga skrivelse den 26 oktober 1916, omnämner justitieombudsmannen de kungl. propositioner, som avlåtits till 1915 och 1916 årens riksdagar angående förstärkning av kammarrättens arbetskrafter, samt förklarar sig finna den i ämnet presterade utredningen på ett otvetydigt sätt visa, att i den rättssökande allmänhetens intresse verkligt trängande behov av förstärkning av ämbetsverkets arbetskrafter förelåge och att annorledes en minskning av den alltmer hopade arbetsbalansen icke vore möjlig. Av den förebragta utredningen säger sig justitieombudsmannen för sin del hava blivit övertygad om, att 14 ledamöter, på sätt av kammarrätten utvecklats, äro för ändamålet behövliga.

Fråga vore emellertid, fortsätter justitieombudsmannen, om denna ökning av arbetskrafterna kunde anses vara endast mera tillfälligt erforderlig eller be-

hovet därav vore permanent. Vid undersökning rörande de omständigheter, som kunde hava föranlett arbetsbalansens ökning, funne man, att beträffande den nya beskattningslagstiftning, som i sin mån medverkat därtill, vissa författningar vore av rent provisorisk beskaffenhet, varav följde, att den av dessa författningars tillämpning föranledda ökning av arbetsmaterialet för kammarrätten vore av tillfällig beskaffenhet och framdeles komme att upphöra. Detta gällde om besvärsmål rörande värnskatt och krigskonjunkturskatt.

Frånsett dessa slag av mål syntes tvivel emellertid icke kunna råda, att ökningen av arbetsmaterialet i övrigt måste antagas vara av permanent natur, till största delen beroende på de genomgripande förändringar inom beskattningslagstiftningen, som ägt rum under senare tid. Besvärsmål rörande taxering till bevillning samt till inkomst- och förmögenhetsskatt krävde numera en helt annan handläggning än enligt äldre lagstiftning i ämnet. Numera måste, då besvär i sådant avseende anförts exempelvis av ett aktiebolag, bolagets bokföring företes och granskas, vilket ofta bleve ett synnerligen tidsödande arbete. Vidare hade tillkommit nya grupper av mål, som förr icke tillhört kammarrättens handläggning. Hit hörde mål rörande taxering till skogsaccis och skogsvårdsavgift och angående kyrkobokföringsort. Mål angående avgiftsplikt enligt 1913 års lag om allmän pensionsförsäkring vore däremot utan vidare betydelse uti nu ifrågavarande hänseende, enär föredragningen av berörda mål överflyttats på kammarrättens advokatfiskal. I förbigående kunde anmärkas, att i den av kammarrätten förebragta statistiken icke i någon nämnvärd mån inginge mål angående krigskonjunkturskatt, enär endast något enstaka sådant ännu hösten 1916 varit föremål för kammarrättens prövning.

Att ökningen av arbetsmaterialet emellertid i stort sett måste anses vara av permanent natur, syntes knappast vara tvivel underkastat. Vid sådant förhållande syntes den mest rationella lösningen vara att öka de ordinarie ledamöternas antal. En allvarlig invändning däremot kunde dock möjligen göras, nämligen att inrättandet av ett riksrevisionsverk kunde tänkas medföra minskning i kammarrättsledamöternas arbete med påföljd, att någon kammarrättsrådsbefattning skulle kunna indragas. De inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning angående åvägabringande av ökad enhetlighet och effektivitet i statens centrala räkenskaps- och revisionsväsende (statskommissarien C. L. Tenow och revisionskommissarien R. Vide) hade i själva verket ansett detta och för sin del föreslagit indragning av en kammarrättsrådsbefattning i sammanhang med inrättande av ett riksrevisionsverk. Kammarrätten hade emellertid bemött detta de sakkunnigas förslag och ansett någon sådan indragning icke kunna ifrågakomma.

Därmed kunde emellertid förhålla sig huru som helst; berörda omständighet syntes justitieombudsmannen likväl icke böra inverka vid prövning av den nu genom kammarrättens framställning väckta frågan om förstärkning av ämbetsverkets arbetskrafter med 2 nya kammarrättsråd. Även om man nämligen antoge — ett spörsmål, varom justitieombudsmannen icke kunde uttala någon mening — att inrättandet av det föreslagna riksrevisionsverket skulle medföra indragning av en dylik befattning, kvarstode enligt den av kammarrätten framlagda beräkningen, enligt vilken 14 föredragande ledamöter vore erforderliga och mot vilken någon befogad invändning icke syntes kunna göras,

i allt fall åtminstone tillsvidare behov av detta antal ledamöter för nedbringande av arbetsbalansen. Sedan denna avarbetats, vore det ju möjligt, att — därest nämligen icke alltjämt det inströmmande arbetsmaterialet ökades i stegrad progression — antalet ledamöter kunde minskas med 1 eller 2 ledamöter, ehuruväl detta icke syntes särskilt sannolikt och i varje fall icke vore säkert. Att emellertid ökningen av arbetsbördan vore av så konstant natur, att det erforderliga ledamotsantalet framdeles icke kunde antagas nedgå under 11, vore justitieombudsmannen för sin del tämligen förvissad om. Skulle nu riksrevisionsverkets inrättande anses böra medföra indragning av 1 ledamotsbefattning, skulle i allt fall kvarstå 10 ledamöter såsom absolut behövliga för framtiden, vare sig förslaget om riksrevisionsverk bleve verklighet eller ej. Enligt justitieombudsmannens mening kunde därför bifall till kammarrättens förevarande förslag icke innebära ett föregripande av frågan om inrättande av ett riksrevisionsverk.

Därmed ansåge justitieombudsmannen den enda sakligt vägande invändning, som, såvitt han kunde finna, kunde göras mot nyssnämnda förslag, vara bragt ur världen. Justitieombudsmannen ville härefter beröra den för honom viktigaste synpunkten vid sakens bedömande. Enligt kammarrättens instruktion prövades t. ex. beskattningsmål av allenast 3 ledamöter. Enligt vad i ärendet vore upplyst, hade det upprepade gånger hänt, att i prövningen av dylika mål icke deltagit någon ordinarie ledamot utan allenast adjungerade ledamöter. Att sådant kunnat på grund av de föreliggande förhållandena förekomma, funne justitieombudsmannen vara ett verkligt missförhållande, som icke kunde lämnas obemärkt. Det borde framhållas, att kammarrätten numera i vissa mål, nämligen fattigvårds-, kyrkobokförings- och mantalsskrivningsmål, vore högsta instans. Att i överdomstols prövning av besvärsmål endast adjungerade ledamöter deltoge borde i rättssäkerhetens intresse aldrig få förekomma.

Systemet med extra ordinarie ledamöter i överdomstol vore över huvud, när det anlitades över en viss gräns, enligt justitieombudsmannens mening förkastligt. Hos nämnda ledamöter syntes man i regel icke kunna förvänta att finna samma erfarenhet och mognad i omdömet och icke heller alltid samma självständighet som ordinarie ledamöter borde besitta. Då frågan om löneregleringen av rikets hovrätter sist varit uppe till behandling, hade dessa synpunkter med stor skärpa framhållits och den hos dessa domstolar i stor utsträckning begagnade utvägen att anlita adjungerade ledamöter (som emellertid för hovrätternas vidkommande vore i viss mån absolut oundviklig) hade ansetts såsom ett missförhållande, vilket i den mån det vore möjligt borde undanröjas.

Då ur sistberörda synpunkt förordnandet av ytterligare adjungerade ledamöter för att tillgodose det ofrånkomliga behovet av förstärkta arbetskrafter i kammarrätten måste anses förkastligt och om möjligt borde undvikas, hade justitieombudsmannen ansett det vara sin plikt att, då saken nu genom klagomål i visst avseende dragits under hans prövning, i rättssäkerhetens intresse betona vikten därav, att den nödiga förstärkningen av arbetskrafterna måtte ske genom ökning av antalet ordinarie ledamöter och icke genom förordnande av ytterligare extra ordinarie sådana.

Löneregleringskommitténs yttrande.

Angående kammarrättens framställningar i vad de avsågo uppförande av nya tjänster å ämbetsverkets ordinarie stat, har löneregleringskommittén yttrat följande.

De ordinarie kammarrättsrådstjänsternas antal, som från äldre tider varit sex, hade med ingången av år 1902 ökats till åtta, och då löneregleringskommittén den 18 juni 1904 avgivit sitt betänkande angående reglering av löneförhållanden m. m. vid kammarrätten, hade kommittén hemställt att någon ändring i kammarrättsrådstjänsternas antal icke måtte vidtagas.

Såsom den vid kommitténs nu avgivna utlåtande fogade tabellbilagan utvisade, hade emellertid det till kammarrätten inströmmande arbetsmaterialet, i vad detsamma utgjorde föremål för kammarrättsråds föredragning, i betydande grad tillvuxit och löneregleringskommittén hade i sitt ovanberörda underdåniga utlåtande den 15 mars 1915 efter verkställd utredning uppskattat denna tillväxt till åtminstone hälften av den inkommande arbetsmängden vid den tid, då löneregleringskommitténs förenämnda betänkande av den 18 juni 1904 avgivits.

Även om man bortsåge från de grupper av mål, som icke vore avsedda att framdeles alltjämt förekomma, såsom värnskatte- och krigskonjunkturskattemålen, ävensom från pensionsavgiftsmålen, vilka icke vidare föredroges av kammarrättsråden, hade jämväl under åren 1915 och 1916 antalet inkommande mål varit jämförelsevis synnerligen betydande.

Med avseende härå och då kommittén ansåge någon ökning av kammarrättsrådens föredragningsskyldighet, utöver vad med anledning av kommitténs meranämnda betänkande redan ägt rum, icke böra ifrågakomma, hade kommittén funnit sig av den nu förebragta utredningen övertygad därom, att ett antal av tio kammarrättsråd vore av stadigvarande behov påkallat.

Vad anginge frågan, huruvida och i vilken mån behovet av arbetskrafter för kammarrättens dömande avdelning skulle komma att röna inverkan av ett eventuellt blivande inrättande av ett riksrevisionsverk, hade kommittén till en början funnit uppenbart, att, därest vid riksrevisionsverkets inrättande domsrätten i anmärkningsmål skulle fortfarande stanna hos kammarrätten eller därest — såsom av de för frågans bedömande senast tillkallade sakkunniga föreslagits — kammarrättsråden skulle tagas i anspråk för att såsom ledamöter i en fristående domstol deltaga i anmärkningsmålens handläggning, någon minskning i kammarrättsrådens arbete eller i personalbehovet för ämbetsverkets dömande avdelning icke vore att förvänta.

Kommittén hade ock funnit det vara i kammarrättens skrivelse den 14 december 1916 och i justitieombudsmannens till kommittén remitterade framställning ådagalagt, att även om kammarrättsråden skulle befrias från all befattning med anmärkningsmålens avdömande, den därigenom uppkommande minskningen i deras arbete icke kunde bliva så betydande, att för det ämbetsverket påvilande ordinarie arbetet i dess helhet skulle kunna erfordras mindre antal kammarrättsråd än tio.

Kommittén ansåge sig sålunda böra förorda kammarrättens hemställan om uppförande å ämbetsverkets ordinarie stat av ytterligare två kammarrättsråd med avlöning lika med de nuvarande kammarrättsråden likasom även de i

sammanhang därmed gjorda framställningarna om anslag å ordinarie stat till avlöning åt ytterligare en notarie och ytterligare två skrivbiträden av lägsta avlöningsgraden.

För bedömande av frågan, huruvida de av kammarrätten omnämnda extra ordinarie skrivbiträdena inom ämbetsverket eller någon av dem skäligen borde berättigas att — därest de från ingången av år 1918 skulle bliva befordrade till ordinarie skrivbiträden — för erhållande av ålderstillägg räkna sig tillgodo någon tid av sin föregående tjänstgöring, hade kommittén angående dem inhämtat följande upplysningar:

Den i tjänsten äldre av dessa skrivbiträden, Signe Johanna Vilhelmina Kihlström, hade den 16 januari 1913 antagits att från och med den 1 februari samma år vara extra ordinarie skrivbiträde hos kammarrätten. Hennes månadsarvode hade därvid bestämts till 75 kronor men hade från ingången av år 1914 utgjort 90 kronor. Med anställningen hade städse varit förenad skyldighet att under sex timmar om dagen inom kammarrätten utföra henne förelagda renskrivnings- och kollationeringsarbeten. Jämte sina månadsarvoden hade fröken Kihlström plägat vid jultiden erhålla en gratifikation, som år 1914 utgått med 150 kronor samt vartdera av åren 1915 och 1916 med 100 kronor. Då hon dessutom understundom plägat dels under eftermiddagarna i sitt hem utföra skrivarbeten dels ock förmedla utlämnandet av dylika arbeten till andra renskriverskor samt härav berett sig en årlig inkomst, uppgående enligt hennes egen uppgift till ett eller annat hundratal kronor om året, hade hennes inkomster från kammarrätten varje år från och med 1914 överstigit 1,300 kronor.

Det andra extra ordinarie skrivbiträdet, Margareta Viktoria Matilda Barthelsson, hade blivit i nämnda egenskap anställd hos kammarrätten den 4 februari 1915. Hennes arvode hade under år 1915 utgjort 75 kronor men från ingången av 1916 90 kronor i månaden, varjämte hon vid jularna bekommit 100 kronor i gratifikation och berett sig extra inkomst på samma sätt och med ungefär samma belopp som fröken Kihlström.

Med avseende å de upplysningar, som sålunda erhållits, ansåg kommittén det av billighetsskäl böra medgivas, att nämnda två skrivbiträden, därest de antoges till ordinarie skrivbiträden från ingången av år 1918, berättigades att för erhållande av ålderstillägg räkna sig tillgodo tiden från och med kalenderåret näst efter det de antagits till extra ordinarie skrivbiträden; och skulle, därest denna kommitténs mening godkändes, fröken Kihlström äga att i nyssnämnda avseende räkna sig tillgodo åren 1914—1917 och fröken Barthelsson åren 1916 och 1917.

Beträffande kammarrättens behov av adjungerade ledamöter under senare halvåret 1917 och år 1918 har löneregleringskommittén yttrat följande:

Från och med höstsessionen 1912 hade kammarrätten med undantag allenast av några veckor under år 1913 varit biträdd av två och från och med

höstsessionen 1915 av fyra adjungerade ledamöter. Antalet föredragande ledamöter hade sålunda under denna tid varit minst tio och vore numera sedan 1 ½ år tillbaka tolv.

Att detta ledamotsantal emellertid icke varit tillräckligt ens för avarbetande av den arbetsmängd, som under samma tid inkommit till kammarrätten, visade sig — yttrar vidare kommittén — därav, att antalet vid årsskiftena såsom oavgjorda balanserade, till kammarrättsråds föredragning hörande mål, uppgående vid slutet av år 1911 till 1,053, sedermera år för år stigit och vid utgången av år 1916 utgjort 3,654 mål eller nära nog så stor arbetsmängd, som visat sig kunna under loppet av ett år avarbetas av en med adjungerade ledamöter förstärkt kammarrätt.

Att dessa förhållanden måste för rättssökande kommuner och enskilda medföra kännbara olägenheter, låge i sakens natur och hade såväl av kammarrätten själv som i justitieombudsmannens till kommittén remitterade framställning kraftigt framhållits.

Långsamheten särskilt i taxeringsmålens avgörande syntes även vara ägnad att medföra direkt ökning i arbetet såväl hos lokala taxeringsmyndigheter som i högre instanser, i det att i brist på vägledande domslut likartade taxeringsfrågor komme att under kanske ett flertal år i följd bliva föremål för tvist och därigenom förorsaka ett arbete, som i händelse av en raskare rättsskipning borde kunnat åtminstone delvis undvikas.

Kommittén hade av sålunda angivna skäl ansett sig böra förorda de åtgärder, som av kammarrätten föreslagits till förstärkning av arbetskrafterna å ämbetsverkets dömande avdelning genom anställande dels under senare hälften av år 1917 av två adjungerade ledamöter utöver de två, för vilka anslag redan blivit av 1916 års riksdag beviljade, dels ock under år 1918 av fyra adjungerade ledamöter.

Med avseende å de adjungerade ledamöternas och deras vikariers arvoden har löneregleringskommittén uttalat sig på följande sätt.

Arvodena för de adjungerade ledamöterna hade av kammarrätten föreslagits att utgå med 5,000 kronor om året till adjungerad ledamot, som vore extra tjänsteman i kammarrätten, och med 3,000 kronor till den, som vore ordinarie tjänsteman inom eller utom ämbetsverket, med skyldighet för den förre att, därest han innehade stadigvarande amanuensförordnande, under adjunktionen avstå hela amanuensarvodet och för den senare att avstå de med hans ordinarie tjänst förenade tjänstgöringspenningar.

Emot detta förslag, i vad det avsåge arvodesbeloppet för adjungerad ledamot, som vore extra ordinarie tjänsteman i kammarrätten, hade kommittén icke funnit anledning till någon erinran. Därest åter adjungerad ledamot i kammarrätten vore ordinarie tjänsteman i ämbetsverket eller eljest innehade ordinarie tjänst, borde han enligt kommitténs mening — på sätt av 1915 och 1916 årens riksdagar blivit bestämt — i arvode åtnjuta allenast ett belopp, motsvarande

kammarrättsråds tjänstgöringspenningar, och vara skyldig avstå de med hans egen tjänst förenade tjänstgöringspenningarna.

Anslagsbeloppet borde emellertid för att under alla omständigheter vara tillräckligt, bestämmas till "högst" 5,000 kronor för varje adjungerad ledamot, såsom även föreslagits av kammarrätten.

Kommittén hade intet att erinra emot kammarrättens förslag, att till de tjänstemän, som i egenskap av vikarier för adjungerade ledamöter uppehölle dessas ordinarie tjänster i kammarrätten, skulle utbetalas, utöver med tjänsterna förenade tjänstgöringspenningar, arvoden med 50 kronor i månaden till vardera vikarien.

Då sådant arvode skulle utgå allenast om de adjungerade ledamöterna innehade ordinarie tjänst i kammarrätten, men under sådan förutsättning arvodet till adjungerad ledamot skulle utgöra endast 2,500 kronor eller hälften av adjunktionsarvodet åt extra ordinarie tjänsteman, skulle tydligtvis vad som under denna förutsättning besparades å det för arvoden åt adjungerade ledamöter beräknade anslagsbeloppet lämna tillgång till bestridande av kostnaderna för den förbättrade avlöningen åt adjungerade ledamöters vikarier. Ifrågavarande avlöningsförbättring behövde följaktligen icke särskilt tagas i beräkning vid bestämmandet av det anslagsbelopp, som kunde böra hos riksdagen äskas för tillfällig förstärkning av kammarrättens domstolsavdelning. På detta av kammarrätten nu föreslagna sätt hade också motsvarande anslagsfråga blivit behandlad vid 1916 års riksdag.

Kammarrättens framställningar om anslag till arvoden åt amanuenser — en åt varje adjungerad ledamot — ävensom till bestridande av den genom adjunktionerna ökade renskrivningskostnaden överensstämde likaledes, enligt vad av löneregleringskommittén framhållits, med vad i enahanda avseenden beviljats av riksdagarna åren 1915 och 1916 och föranledde icke någon erinran från kommitténs sida.

Kommittén hemställde alltså,

att Kungl. Maj:t måtte hos 1917 års riksdag göra framställning *dels* om uppförande å kammarrättens ordinarie stat av ytterligare två kammarrättsråd med avlöning för dem vardera av 8,100 kronor, därav 5,000 kronor lön, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg, vartill skulle kunna komma ett ålderstillägg till lönen efter fem år med 600 kronor;

ytterligare en notarie med avlöning av 4,000 kronor, därav 2,200 kronor lön, 1,500 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, vartill skulle kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vartdera å 500 kronor, efter respektive fem, tio och femton år; samt

ytterligare två kvinnliga skrivbiträden av lägsta (första) avlöningsgraden med avlöning för dem vardera av 1,200 kronor, därav 700

kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill skulle kunna komma två ålderstillägg till lönen, vartdera å 200 kronor, efter respektive fem och tio år;

dels om förklarande,

att för de föreslagna nya kammarrättsråden och notarien skulle bliva gällande de villkor och bestämmelser, som för åtnjutande av fastställda avlöningsförmåner gällde för motsvarande befattningshavare i kammarrätten;

att för de föreslagna nya kvinnliga skrivbiträdena skulle lända till efterrättelse de föreskrifter, som vore eller kunde varda utfärdade angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för de å vissa domstolars, ämbetsverks och myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar; samt

att, därest de nuvarande extra ordinarie skrivbiträdena i kammarrätten Signe Johanna Vilhelmina Kihlström och Margareta Viktoria Matilda Barthelsson till utgången av år 1917 fortfarande tjänstgjorde i nämnda egenskap och från 1918 års ingång befordrades till ordinarie skrivbiträden i ämbetsverket, de skulle äga att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig tillgodo, Kihlström sin tjänstgöring från ingången av år 1914 och Barthelsson sin tjänstgöring från ingången av år 1916;

dels och om beviljande å extra stat för år 1918 av ett anslag av högst 34,125 kronor för förstärkning av kammarrätten under år 1918 med fyra adjungerade ledamöter och under senare halvåret 1917 med två adjungerade ledamöter utöver dem, för vilka medel förut beviljats av riksdagen, ävensom för avlönande av amanuenser och för bestridande av övriga av adjunktionerna föranledda utgifter; med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av anslaget disponera högst 6,825 kronor.

Vidare hemställde kommittén, att, i händelse av riksdagens bifall till nämnda förslag, Kungl. Maj:t måtte

dels vid meddelande av förordnande för adjungerad ledamot förklara denne berättigad att under tiden för förordnandet uppbära, om han vore extra tjänsteman, en ersättning för år räknat av 5,000 kronor och för andra fall en mot kammarrättsråds tjänstgöringspenningar svarande ersättning, med skyldighet för den adjungerade ledamoten att avstå med hans tjänst förenade tjänstgöringspenningar eller, om han innehade stadigvarande amanuensförordnande, hela amanuensarvodet;

dels förklara de adjungerade ledamöterna berättigade att åtnjuta ferier lika med kammarrättsråd;

dels bemyndiga kammarrätten att till de tjänstemän, som i egenskap av vikarier uppehölle ordinarie tjänster i ämbetsverket, vilkas innehavare vore

adjungerade ledamöter, låta utbetala, utöver med tjänsterna förenade tjänstgöringspenningar, arvoden med 50 kronor i månaden till vardera vikarien;

dels ställa till kammarrättens förfogande de till avlöning åt amanuenser avsedda belopp att utgå med 125 kronor i månaden till vardera av fyra amanuenser under år 1918 och vardera av två amanuenser under senare halvåret 1917;

dels ock medgiva kammarrätten att såsom tillägg till det i ämbetsverkets stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad använda under år 1918 ett belopp av 1,300 kronor samt under senare halvåret 1917 utöver vad redan medgivits ett belopp av 325 kronor till bestridande av den ökade renskrivningskostnad, som bleve en följd av de adjungerade ledamöternas arbete.

Från kommitténs förslag i vad det avser beloppet i visst fall av de adjungerade ledamöternas arvoden har kammarrättsrådet Wåhlin varit så tillvida skiljaktig, att han, under åberopande av de skäl, som av kammarrätten anförts för förslaget, att arvodet för adjungerad ledamot, vilken innehar ordinarie tjänst inom eller utom ämbetsverket, måtte bestämmas till 3,000 kronor för helt år räknat, inom kommittén yrkat, att kammarrättens förslag även i denna del måtte av kommittén tillstyrkas; och har kommitténs ledamot greve Klingspor instämt i detta yrkande.

* * *

Angående revisionsavdelningen.

Jag övergår nu till att redogöra för den del av kammarrättens äskanden, som avser anslag å extra stat för ämbetsverkets revisionsavdelning.

Kammarrättens förslag i fråga om revisionsavdelningen, sådant det förelåg i ämbetsverkets skrivelse den 26 oktober 1916, avsåg *dels* uppförande å ordinarie stat av ytterligare sex revisorer och ytterligare fyra kvinnliga skrivbiträden av högre avlöningsgrad (räknebiträden), *dels* beviljande av anslag å extra stat för avlönande av fyra extra revisorer och fyra extra räknebiträden, *dels ock* att från kammarrättens ordinarie stat måtte uteslutas där upptagna avlöningar för två förste revisorer och i stället å samma stat uppföras tre revisionskommissarier med uppgift att vara chefer för var sitt kontor av revisionsavdelningen och med avlöning för dem vardera av 6,300 kronor jämte ålderstillägg.

I sin skrivelse den 14 december 1916 har emellertid kammarrätten — under förutsättning att ämbetsverkets i den tidigare avlåtna skrivelsen gjorda förslag icke bleve föremål för avgörande vid 1917 års riksdag — hemställt om anslag å extra stat dels för avlönande av tio extra revisorer och åtta extra räknebiträden ävensom för bekostande av semester-

vikariat för dessa befattningshavare, dels ock till arvode åt en ny förste revisor ävensom fyllnadsarvode åt hans semestervikarie.

För sistberörda förslag har kammarrätten icke anfört någon särskild motivering utan allenast hänvisat till den i kammarrättens skrivelse den 26 oktober 1916 innefattade framställningen rörande det för revisionsarbetets utförande behövliga antalet revisorer och räknebiträden samt angående revisionsavdelningens indelning på kontor, ävensom till en samma skrivelse bilagd handling, däri kammarrättens förste revisorer inför ämbetsverket framlagt sin uppfattning i fråga om revisionsavdelningens personalbehov och organisation.

Till löneregleringskommittén har allenast det senare avgivna förslaget varit remitterat.

Angående extra revisorer och extra räknebiträden.

Vad angår den med räkenskapsgranskningen omedelbart sysselsatta personalen, revisorer och räknebiträden, har kammarrätten i sin skrivelse den 26 oktober 1916 till en början med avseende å de förändringar i avseende å denna personal, som under de senare åren förekommit, lämnat följande framställning.

Enligt den år 1879 för kammarrätten fastställda stat hade personalen å revisionsavdelningen — frånsett tre revisionskommissarier, vilka såsom chefer en var för ett av de tre kontor, å vilka revisionen då varit indelad, endast undantagsvis deltagit i det egentliga revisionsarbetet — utgjort 18 revisorer och 11 amanuenser med en tjänstgöringstid av för revisor 30 timmar och för amanuens 20 timmar i veckan.

I en av vederbörande revisionskommissarier i januari 1904 till löneregleringskommittén avlämnad promemoria hade dessa tjänstemän uttalat sig för en ökning av den ordinarie revisionspersonalen till ett antal av minst 24, därav 3 överrevisorer och 21 revisorer, detta under förutsättning dels att antalet fasta revisionsamanuenser nedsattes till 4, dels att arbetstiden bestämdes för revisorer till 36 och för amanuenser till 24 timmar i veckan, dels ock att extra biträden med lägre arvoden bleve anställda för siffergranskning och dylikt.

Till stöd härför hade revisionskommissarierna anfört, bland annat, att vid räkenskapernas uppskattning huvudsakligt avseende kunnat fästas icke å den för en fullständig och noggrann granskning av räkenskaperna erforderliga tid utan på tillgången av arbetskrafter. I samband med den fortgående utvecklingen av förutvarande och inrättandet av nya institutioner hade antalet och omfånget av de till kammarrätten för granskning ingående räkenskaperna varit och vore fortfarande i oavbruten tillväxt, vadan, ehuru en icke obetydlig nedsättning i räkenskapernas uppskattning skett redan vid den år 1879 antagna löneregleringen, för nya räkenskapers granskning avdrag å andra räkenskapers granskningstid måst undan för undan vidtagas.

Emellertid hade löneregleringskommittén i sitt betänkande den 18 juni 1904 angående reglering av löneförhållandena m. m. vid kammarrätten före-

slagit, att revisorernas antal fortfarande skulle utgöra 18 men att antalet amanuenser skulle nedsättas från 11 till 6. Därjämte skulle enligt kommitténs förslag å revisionsavdelningen anställas 4 kvinnliga eller andra biträden utan akademisk bildning för siffergranskning av de till kammarrätten ingående räkenskaperna ävensom för besörjande, i den mån sådant befunnes lämpligen kunna ske, jämväl av andra vid räkenskapsgranskningen förefallande enklare göromål.

I det i anledning av löneregleringskommitténs betänkande den 13 maj 1905 avgivna utlåtandet hade kammarrätten framhållit, bland annat, att för det dåvarande vissa delar av de till kammarrätten inkommande räkenskaperna i brist på arbetskrafter icke underginge någon som helst granskning, att i följd av den fortgående tillväxten i mängd och omfång av de till kammarrätten ingående räkenskaperna granskningstiden för sådana räkenskaper, som i det redovisande verket blivit detaljgranskade, måst efter hand nedsättas och därigenom blivit alldeles otillräcklig, samt att, därest arbetskrafterna å revisionsavdelningen bleve så knappt tillmätta som av kommittén föreslagits, fara vore för handen, att de maktpåliggande revisionsgöromålen icke skulle kunna med tillbörlig säkerhet och noggrannhet fullgöras; och hade kammarrätten, som lika med kommittén funnit påtagligt, att i förhållande till antalet revisorer (18) revisionsamanuensernas antal (11) vore vida större än som kunde anses lämpligt, hemställt, att å revisionsavdelningen 3 amanuenser måtte indragas men samtidigt 2 nya revisorsbefattningar inrättas. Enligt kammarrättens förslag skulle alltså den för det egentliga revisionsarbetet avsedda personalen bliva 20 revisorer (därav 2 tillika kontorsförmän med högre avlöning) och 8 amanuenser.

I den till 1908 års riksdag avlåtna kungl. proposition (nr 157) med förslag till ny stat för kammarrätten hade upptagits — jämte 2 revisionskommissarier — *dels* 2 förste revisorer, vilkas väsentliga uppgift skulle vara att hava tillsyn därå, att revisionstjänstemännen fullgjorde sina skyldigheter, ävensom att tillhandagå dem med råd och upplysningar, *dels och* 21 för det egentliga granskningsarbetet avsedda revisorer men däremot icke några amanuenser å revisionsavdelningen. Anslaget till vikariatsersättningar, arvoden åt extra biträden m. m. hade i propositionen beräknats på sådant sätt, att detsamma skulle lämna tillgång till avlöning med 1,500 kronor till envar av fyra kvinnliga biträden å revisionsavdelningen.

Statsutskottet hade, med hänsyn till den utsträckta dagliga tjänstgöringstiden å tjänsterummet och vissa i utsikt ställda förenklade arbetsmetoder inom ämbetsverket, ansett, att antalet revisorer utan olägenhet borde kunna minskas till 20. Statsutskottets sålunda uttalade mening hade biträtts av riksdagen. Nu gällande ordinarie stat för kammarrätten, som tillämpats från och med år 1909, upptoge i enlighet därmed 2 förste revisorer och 20 revisorer.

I infordrat utlåtande den 22 september 1910 angående uppförande å stat av vissa biträden hos kammarrätten hade ämbetsverket hemställt, att å dess ordinarie stat måtte uppföras, bland annat, fyra kvinnliga räknebiträden å revisionsavdelningen; och hade, sedan anslag för avlönande av nämnda antal biträden blivit tillstyrkt av löneregleringskommittén, förslag om sådant anslag av Kungl. Maj:t framlagts för 1912 års riksdag.

Vidare hade kammarrätten den 20 december 1911 ingått till Kungl. Maj:t

med framställning om ökning av revisionsavdelningens arbetskrafter med 4 extra revisorer och 4 extra räknebiträden.

I berörda skrivelse hade kammarrätten redogjort för de inskränkningar i den för granskning av vissa större räkenskaper anslagna tid, som på grund av nytillkommande räkenskapsmaterial och för möjliggörande av dess granskning måst tid efter annan vidtagas. Å andra revisionskontoret, vilket till övervägande del hade att granska sådana räkenskaper, som förut undergått fullständig granskning inom de redovisande verken, hade huvudsakligen för dylika räkenskaper granskningstiden minskats, varigenom en tämligen nöjaktig s. k. specifik granskning av övriga dit ingående räkenskaper kunnat äga rum. Å första kontoret, som hade att fullständigt granska den vida övervägande delen av de dit ingående räkenskaperna, hade man åter icke haft möjlighet att öka tiden för den specifika granskningen på bekostnad av tiden för den så kallade generella granskningen, och följden hade därför icke kunnat bliva annan än den, att räkenskaperna till större eller mindre del icke underkastats sådan granskning, som i instruktionen för kammarrätten föreskreves.

Att den generella granskningen vore av stor betydelse för ett behörigt tillvaratagande av det allmännas intresse och att tiden för densamma icke utan risk kunde alltför mycket avknappas, låge, enligt vad kammarrätten vidare yttrat i sin underdåniga skrivelse den 20 december 1911, i öppen dag och framginge bland annat därav, att kammarrättens revisionsanmärkningar vid dylika räkenskaper, särskilt arméförvaltningens, vore trots granskningstidens otillräcklighet både många och betydande. Om kammarrätten, oaktat den ökning av de ingående räkenskapernas omfång, som alltjämt fortgått efter det kammarrätten den 13 maj 1905 yttrat sig angående behovet av arbetskrafter å revisionsavdelningen, inskränkte sig till att begära allenast en så stor förstärkning av arbetskrafterna å revisionsavdelningen att desamma, förutom erforderligt antal biträden för kontrollsummering och dylika enklare göromål, komme att endast med en bråkdel av en revisorslott överstiga vad kammarrätten redan år 1905 ansett nödigt, så skedde detta väsentligen av det skäl, att kammarrätten för det dåvarande, innan verkningarna på revisionsarbetet av den nya inkomst- och förmögenhetsskatten kunnat utrönas, ansåge sig böra begränsa sina anspråk så långt sådant läte sig förena med de oundgängligaste kraven på ett något så när tillfredsställande revisionsarbete.

I anledning av vad sålunda av kammarrätten blivit hemställt, hade Kungl. Maj:t i 1912 års statsverksproposition hemställt, att å extra stat för år 1913 måtte beviljas anslag för anställande under tiden från och med den 1 juli 1912 till och med den 31 december 1913 av tre extra revisorer och fyra räknebiträden.

Beträffande antalet extra revisorer hade föredragande departementschefen till statsverkspropositionen bifogat statsrådsprotokoll yttrat följande:

"Redan vid beslutandet av den år 1908 genomförda löneregleringen för kammarrätten torde, såsom framgår av vad jag förut anfört, statsmakterna hava förutsett, att en ökning av revisionstjänstemännens antal utöver de då i staten upptagna skulle inom en ej alltför lång tid bliva erforderlig. De omständigheter, som av kammarrätten anförts till stöd för den underdåniga framställningen, synas mig otvetydigt giva vid handen, att tidpunkten för denna

ökning nu är kommen, och att ökningen måste med det snaraste vidtagas, för att revisionsarbetet skall bibehålla den effektivitet, utan vilken det i viss mån förfelar sitt ändamål."

"Ehuru jag sålunda är övertygad, att en ökning av arbetskrafterna bör vidtagas, har jag dock funnit mig icke kunna tillstyrka framställningen, i vad den gäller antalet nya revisorstjänster. Jag har härvid låtit mig bestämma därav, att enligt kammarrättens framställning, i vad den avser att bereda möjlighet för anställande av flera räknebiträden, antalet sådana skulle ökas från fyra, som nu finnas anställda, till åtta, en anordning, som kommer att bereda revisorerna tillfälle att ägna mera tid åt den mera krävande delen av det egentliga revisionsarbetet och som icke minst därför synes mig vara att förorda."

"Under sådana förhållanden torde ökningen av antalet revisorer åtminstone tillsvidare kunna göras något mindre än kammarrätten föreslagit. Med hänsyn därtill att under den närmaste tiden, särskilt på grund av tillämpningen av den nya skattelagstiftningen, revisionsgöromålen inom kammarrätten komma att ganska väsentligt ökas, har jag dock ansett mig icke böra stanna vid lägre antal än tre nya revisionstjänstemän."

Riksdagen hade bifallit såväl ovanberörda förslag om ordinarie anslag för fyra kvinnliga räknebiträden, som ock framställningen om extra anslag för anställande under tiden från och med den 1 juli 1912 till och med den 31 december 1913 av tre extra revisorer och fyra räknebiträden. Även för vartdera av åren 1914 och 1915 hade riksdagen beviljat enahanda extra anslag som för år 1913.

I proposition (nr 114) till 1915 års riksdag hade Kungl. Maj:t framlagt ett av kammarrätten väckt förslag om ökning för år 1916 av extra revisorernas antal från tre till fyra.

Till stöd för behövligheten av den fjärde extra revisorn hade huvudsakligen åberopats det ökade arbete, som för revisionen tillkommit dels genom 1910 års lagstiftning angående inkomst- och förmögenhetsskatt dels genom vissa nya ämbetsverk och institutioner, såsom statens biografbyrå, extra provinsialläkarnas pensionskassa, lärarinnornas pensionsanstalt och socialstyrelsen, dels genom tillväxten av många förutvarande räkenskaper, dels ock genom den revisionen åliggande kontrollen över värnskatten och dess användning.

Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade bifallits av riksdagen, som tillika beviljat anslag till avlönande av fyra räknebiträden även under år 1916.

Vid 1916 års riksdag hade frågan om extra revisorernas och extra räknebiträdenas antal ånyo varit föremål för prövning. Kammarrätten hade i underdånig skrivelse den 30 september 1915 påyrkat, att för tiden från och med den 1 juli 1916 till utgången av år 1917 måtte anställas ytterligare två extra revisorer och ett extra räknebiträde. Med ökningen i personalen hade avsetts tillgodoseende väsentligen av nya behov, det ena av stadigvarande art: kontrollen av pensionsstyrelsens räkenskap och förvaltning, det andra av mera tillfällig beskaffenhet: kontrollen av de stora engångsutgifter, som av tidsförhållandena föranletts inom områden tillhörande försvaret.

Kungl. Maj:ts i detta ämne avlåtna proposition (nr 188) hade avfattats i enlighet med kammarrättens framställning och bifallits av riksdagen.

Kammarrätten erinrar vidare i skrivelsen den 26 oktober 1916, att då sålunda anslag vore av riksdagen beviljat för avlönande av sex extra revisorer under senare hälften av år 1916 och hela år 1917, sammanlagda antalet ordinarie och extra revisorer — oberäknat förste revisorerna — från och med den 1 juli 1916 utgjorde tjugusex. I den framställning, som ingivits av förste revisorerna och bifogats kammarrättens skrivelse den 26 oktober 1916, hade föreslagits en ökning i nyssnämnda antal till trettio eller sålunda med fyra revisorer utöver det nuvarande antalet.

Vid bedömandet av detta förslag ansåg kammarrätten det till en början böra i minnet fasthållas, att 1908 års löneregleringmedfört en väsentlig reduktion av revisionsavdelningens personal, att de manliga ordinarie och extra arbetskrafter, över vilka kammarrätten nu förfogade, icke kunde anses representera avsevärt större arbetsstyrka än den personal av 18 revisorer och 11 amanuenser, som hos ämbetsverket förefunnits från och med år 1880 till och med år 1908, samt att sålunda den ökning i arbetskraft, som därefter kunde anses hava inträtt för revisionsavdelningen, väsentligen representerades av de kvinnliga räknebiträdena, numera till antalet nio, därav fyra ordinarie.

Vidare vore att märka, att de skäl, som legat till grund för 1912 års beslut om anslag för tre extra revisorer och fyra extra räknebiträden, till sin beskaffenhet vore sådana, att de innefattade fullgiltig anledning till dessa befattningars fortsatta bibehållande, att detsamma vore förhållandet även med motiveringarna för 1915 och 1916 års ovan omförmälda anslag, utom i vad de avsåge kontrollen över värnskatten och dess användning ävensom av de extra ordinära försvarsutgifterna, att något deltagande i granskningsarbetet icke vidare vore att påräkna av förste revisorerna, på vilka vid 1908 års löneregleringberäknats belöpa tillhopa en revisorslott, samt att revisionsavdelningens arbete med värnskatten och de extra ordinära försvarsutgifterna likasom även med krigskonjunkturskatten måste antagas komma att fortgå åtminstone till och med år 1918.

Vad anginge den ytterligare ökning med fyra revisorer och tre räknebiträden, som nu blivit ifrågasatt av förste revisorerna, motiverades densamma väsentligen därmed, att under årens lopp inträdd ökning i det till kammarrätten inkommande räkenskapsmaterialet föranlett därtill, att den tid, som kunnat anslås för granskning av varje särskild räkenskap, måst tid efter annan förkortas, att för anordnande av en tillfredsställande kontroll av myndigheternas förvaltningsåtgärder en förlängning av granskningstiden vore av stort behov påkallad, särskilt i vad

anginge sådana räkenskaper, som blivit inom vederbörande redovisande verk fullständigt granskade och i kammarrätten skulle undergå allenast generell granskning, samt att en del räkenskaper, som bort bliva föremål för granskning under år 1916, måste kvarligga ogranskade till år 1917, varigenom en balans i granskningsarbetet komme att uppstå.

För revisorerna skulle enligt förste revisorernas förslag ökade möjligheter till en verkligt effektiv granskning vinnas, utom genom granskningstidens förlängning, även därigenom att av räknebiträdena övertoges ej allenast summering, siffergranskning, vissa expeditionsgöromål, diarieföring m. m. utan även i viss omfattning specifikt granskningsarbete, särskilt i avseende å mantals- och taxeringslängder samt en del övriga fögderiräkenskaper.

Vid granskning av förste revisorernas förslag jämte därtill hörande tabellbilaga och räkenskapsförteckning hade kammarrätten icke kunnat finna annat, än att det av förste revisorerna ifrågasatta antalet revisorer och räknebiträden vore av verkligt behov påkallat.

Otillräckligheten av arbetskrafterna å revisionsavdelningen hade även, enligt vad kammarrätten erinrar, i förut omförmälda, den 15 augusti 1913 avgivna betänkande vitsordats av statskommissarien Tenow och revisionskommissarien Vide, som bland annat yttrat, att avsevärda delar av de räkenskaper, som ogranskade inginge till kammarrätten, av brist på arbetskrafter därstädes icke underginge behörig revision och att en fullt effektiv kontroll å statsmedelsförvaltningen icke i längden kunde åstadkommas utan att den därmed sysselsatta personalen i någon mån ökades.

Emellertid hade bemälde kommitterade såsom sin mening uttalat, att åtskilliga av dem väckta förslag otvivelaktigt vore ägnade att dels medföra en väsentligt ökad effekt av revisorernas arbete dels ock möjliggöra utförandet genom mindre kvalificerade biträden av stora delar av det arbete, som dittills ålegat revisorerna, i följd varav åter ernåddes, att den dåvarande revisionspersonalen kunde bliva någorlunda tillräcklig ännu någon tid framåt, samt att, när erfarenheten visade, att en ökning av densamma ej längre kunde undvikas, erforderlig förstärkning kunde åtminstone delvis vinnas genom anställande av okvalificerade biträden, som finge verkställa enklare revisionsarbete under kunniga och erfarna revisorers ledning. Och i fortsättningen av betänkandet hade kommitterade yttrat följande.

"Vårt förslag om inrättande av ett riksrevisionsverk står emellertid allenast i så måtto i direkt sammanhang med den aktuella frågan om arbetskrafternas ökning i det centrala revisionsverket, att, vid bifall till berörda förslag, olägenheterna av den nuvarande knappheten i arbetskrafter med all säkerhet komma att i rätt betydande grad minskas och att framdeles uppkommande behov av ökade arbetskrafter kan långt bättre än under nuvarande förhållanden tillgodoses genom anställande av biträden med lägre kvalifikationer. Såvida icke riksrevisionsverkets arbetsområde varder avsevärt utökat, exempelvis genom förläggande till verket av kontrollen över fromma stiftelser eller dylikt, torde man

utan fara för misstag kunna, om verket organiseras i huvudsak så som vi föreslagit, utgå från den förutsättningen, att den nuvarande revisionspersonalen under avsevärd tid framåt icke skall behöva ökas annat än möjligen med okvalificerade biträden."

Efter att vidare hava erinrat, att å kammarrättens revisionsavdelning då voro anställda 20 ordinarie och 3 extra revisorer samt å statskontorets riksbokslutsavdelning 4 revisorer, ävensom uttalat, att jämväl de å kammarrättens extra stat uppförda 3 revisorerna vore för riksrevisionsverkets arbete av stadigvarande behov påkallade, hade kommitterade hemställt, att å den nya staten för nämnda verk måtte uppföras 27 revisorer, samtliga med den avlöning, som enligt gällande stat för kammarrätten tillkomme revisor därstädes.

I sitt den 24 november 1913 avgivna utlåtande över revisionskommitterades förslag hade kammarrätten förklarat sig hålla före, att, därest förslaget skulle kunna genomföras utan allvarligt äventyr för kontrollens försvagande, en betydande förstärkning av den reviderande personalen inom kort komme att visa sig oundgänglig.

De sakkunniga hade i sitt utlåtande den 10 februari 1914, enär av anförda skäl en av revisorerna å riksbokslutsbyrån måste bibehållas i statskontoret, hemställt om minskning av antalet revisorer i riksrevisionsverket från 27 till 26. Emellertid hade de sakkunniga själva betecknat den sålunda föreslagna revisionspersonalen såsom "uppenbarligen minimalt tilltagen".

Med avstående från sitt i skrivelsen den 26 oktober 1916 gjorda yrkande om uppförande å ordinarie stat av visst antal nya revisorstjänster, hemställer kammarrätten i skrivelsen av den 14 december 1916 om anslag å extra stat för avlönande av tio extra revisorer.

Kammarrätten erinrar vidare i skrivelsen den 26 oktober 1916 därom, att ämbetsverkets extra revisorer dittills avlönats med allenast 3,000 kronor om året, under det att i andra ämbetsverk, där extra befattningshavare vore under likartade förhållanden anställda, avlöningen beräknades på det sätt, att från ordinarie befattningshavares i motsvarande lönegrad begynnelseavlöning avdroges ett belopp, motsvarande i avrundat tal den pensionsavgift, vilken enligt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstinnehavares rätt till pension erlades av vederbörande ordinarie befattningshavare.

Sålunda utginge exempelvis avlöningen till en extra notarie i kammarkollegium och till fyra extra ordinarie aktuarier i statistiska centralbyrån med 3,900 kronor till dem var; och för en var av fyra extra revisorer i generaltullstyrelsen vore av riksdagen beviljat ett arvode av 4,000 kronor, därifrån avdroges ett belopp, motsvarande avgift för egen pensionering.

I huvudsaklig överensstämmelse med vad sålunda inom andra grenar av statsförvaltningen medgivits, ansåge kammarrätten avlöningen för en extra revisor därstädes böra bestämmas till 3,900 kronor om året,

därav 1,600 kronor enligt kammarrättens mening borde anses motsvara tjänstgöringspenningar.

Antalet för kammarrätten behövliga kvinnliga räknebiträden hade av förste revisorerna uppskattats till tolv, av vilka fyra vore å ordinarie stat upptagna och fem motsvarades av de nu å extra stat upptagna räknebiträdena. Kammarrätten förklarade sig finna behovet av den föreslagna ökningen vara utrett, och ansåg sålunda, att utöver de nuvarande fyra ordinarie räknebiträdena ytterligare åtta sådana borde anställas.

För dessa samtliga har nu kammarrätten i sin skrivelse den 14 december 1916 begärt anslag å extra stat. Avlöningen för de extra räknebiträdena har kammarrätten ansett böra beräknas på samma sätt som nu är fallet eller till 1,500 kronor för varje räknebiträde.

Till de sålunda av kammarrätten beräknade kostnaderna, uppgående för tio extra revisorer till 39,000 kronor och för åtta extra räknebiträden till 12,000 kronor, skulle komma kostnaden för avlönande av semestervikarier för tio extra revisorer 1,334 kronor och för åtta extra räknebiträden 800 kronor, vadan sålunda hela anslaget för revisionsavdelningens förstärkande med extra revisorer och extra räknebiträden skulle belöpa sig till 53,134 kronor.

Kammarrätten hemställde alltså i skrivelsen den 14 december 1916, att Kungl. Maj:t måtte hos 1917 års riksdag göra framställning om beviljande å extra stat för år 1918 av anslag å 53,134 kronor för avlönande av tio extra revisorer med arvode för envar av dem av 3,900 kronor och åtta extra räknebiträden med arvode för envar av dem av 1,500 kronor ävensom för bekostande av semestervikariat för nämnda befattningshavare.

Löneregleringskommitténs yttrande.

I sitt utlåtande erinrar löneregleringskommittén om de av kammarrätten gjorda uttalandena om önskvärdheten av, att utredningsarbetena angående ett ifrågasatt fristående centralt räkenskaps- och revisionsverk kunnat under den närmaste tiden slutföras och om de olägenheter, som vore att befara, därest revisionsavdelningens alltjämt växande personalbehov skulle under obestämd tid framåt tillgodoses allenast genom extra ordinarie arbetskrafter.

I anslutning till dessa av kammarrätten gjorda uttalanden har även kommittén framhållit angelägenheten av, att avgörandet av frågan om inrättande av ett riksrevisionsverk icke måtte behöva anstå längre

än som för frågans allsidiga bedömande kunde visa sig oundgängligen nödvändigt.

De betänkligheter mot ökning av revisionsavdelningens personal, som med hänsyn till planerna på ett riksrevisionsverk kunde anses möta, vore emellertid enligt kommitténs mening i frågans nuvarande läge väsentligen minskade, då kommittén allenast hade att yttra sig över kammarrättens alternativt gjorda framställning om anslag för ändamålet på extra stat.

Vid prövning av denna framställning hade kommittén till en början ansett någon tvekan icke kunna råda därom, att det antal av sex extra revisorer och fem extra räknebiträden, för vilka anslag av riksdagen beviljats för tiden 1 juli 1916—31 december 1917, vore med hänsyn till de förhållanden, som legat till grund för föregående riksdagars beslut i ämnet, behövligt även under år 1918.

Den nu ifrågasatta ökningen med fyra revisorer och tre räknebiträden hade motiverats väsentligen därmed, att under årens lopp inträdd ökning i det till kammarrätten inkommande räkenskapsmaterialet föranlett därtill, att den tid, som kunnat anslås för granskning av varje särskild räkenskap, måst tid efter annan förkortas och att för anordnande av en tillfredsställande kontroll av myndigheternas förvaltningsåtgärder en förlängning av granskningstiden vore av stort behov påkallad, särskilt i vad anginge sådana räkenskaper, som blivit inom vederbörande redovisande verk fullständigt granskade och i kammarrätten skulle undergå allenast generell granskning, samt att en del räkenskaper, som bort bliva föremål för granskning under år 1916, måst kvarligga ogranskade till år 1917, varigenom en balans i granskningsarbetet kommit att uppstå.

Dessa motiv hade närmare utvecklats i en kammarrättens skrivelse den 26 oktober 1916 bifogad, till kammarrätten ställd och i det föregående omnämnd skrift, däruti ämbetsverkets båda förste revisorer lämnat utredning angående de nuvarande och de för framtiden behövliga arbetskrafterna inom revisionsavdelningen samt angående arbetets fördelning mellan revisionskontoren ävensom mellan revisorer och räknebiträden, vilken utredning ytterligare åskådliggjorts i en vid skriften fogad tabellbilaga.

Vad särskilt anginge räknebiträdenas arbete, sade sig förste revisorerna hava utgått från, att räknebiträden borde användas i större utsträckning än som för närvarande ägde rum och tagas i anspråk till allt arbete, som lämpligen kunde anförtros åt dem. Arbetsordningen upptoge i sådant avseende summering och siffergranskning samt enklare specifikt granskningsarbete.

Den erfarenhet, som på de bägge kontoren hittills vunnits om räknebiträdes

användbarhet till specifik granskning, hade givit förste revisorerna anledning att i sitt förslag åt denna granskning inrymma en betydande del av deras arbetstid.

Sålunda skulle enligt förste revisorernas förmenande granskning av mantals- och taxeringslängder utan fara kunna överlämnas åt biträden, som visat sig äga de för granskningen nödiga förutsättningarna. Även delar av andra räkenskaper ansåge förste revisorerna kunna i större eller mindre utsträckning granskas av sådant räknebiträde. Emellertid hölle de före, att sådan granskning borde ske under inseende och kontroll av revisor, som hade att vaka över sättet för revisionens bedrivande och förvissa sig om, att biträdet ägde kunskap om de författningar, som på räkenskapen ägde tillämpning. Revisorn skulle dessutom, för att få säkerhet därom att alla anmärkningsanledningar upptagits, själv tid efter annan fullständigt granska någon del av räkenskap, som i övrigt granskades av räknebiträde.

Kommittén, som genom besök å kammarrättens revisionsavdelning sökt bilda sig en uppfattning om sättet för revisionsarbetets bedrivande, hade med avseende å den förebragta utredningen ansett sig icke kunna motsätta sig den ökning av den med räkenskapsgranskningen sysselsatta personalen, som av kammarrätten påyrkats.

Beträffande de kvinnliga räknebiträdena hade kommittén ansett sig böra framhålla önskvärdheten av att deras arbete måtte i största möjliga utsträckning tagas i anspråk ej allenast för sifferkontroll och dylika mera mekaniska göromål utan även för granskningsarbete av mera krävande beskaffenhet.

Vad anginge avlöningen för extra revisorerna, hade densamma hittills utgått med 3,000 kronor om året. Kammarrätten hade emellertid nu framhållit, att i angivna fall avlöningarna till tjänstemän, som uppehölle av riksdagen på extra stat uppförda tjänster i första lönegraden, bestämts till 3,900 kronor, och hade kammarrätten hemställt om höjning av de extra revisorernas avlöning till sistnämnda belopp. Kommittén hade icke funnit anledning häremot göra någon erinran.

För de extra räknebiträdena hade kammarrätten hemställt om samma arvoden som vid föregående årens riksdagar för dem beviljats, eller 1,500 kronor för varje räknebiträde. Inom andra ämbetsverk avlönades emellertid extra kvinnliga biträden av motsvarande avlöningsgrad enligt riksdagens beslut med 1,550 kronor, vilket belopp motsvarade begynnelseavlöningen för ordinarie biträde av andra lönegraden med avdrag av ett mot pensionsavgift svarande efter sedvanliga grunder avrundat belopp av 50 kronor. Löneregleringskommittén hade fördenskull ansett sig i likformighetens intresse böra föreslå, att även för de nu ifrågavarande biträdena årsarvodet bestämdes till 1,550 kronor, därav 550 kronor syntes böra anses motsvara tjänstgöringspenningar.

De belopp, som av kammarrätten ansetts erforderliga för avlönande av semestervikarier för extra revisorer och extra räknebiträden, syntes vara riktigt beräknade.

Under åberopande av vad sålunda blivit anfört hemställde löneregleringskommittén, att Eders Kungl. Maj:t måtte hos 1917 års riksdag göra framställning om beviljande å extra stat för år 1918 av anslag å 53,534 kronor för avlönande av tio extra revisorer med arvode för envar av dem av 3,900 kronor och åtta extra räknebiträden med arvode för envar av dem av 1,550 kronor ävensom för bekostande av semestervikariat för nämnda befattningshavare.

Angående ytterligare en förste revisor.

I sin skrivelse den 26 oktober 1916 har kammarrätten erinrat, att revisionskontoren till och med år 1908 varit tre till antalet, vart och ett med en andra grads tjänsteman (revisionskommissarie) såsom chef, varjämte kammarrätten vidare anfört följande:

I de fall, då revisionskommissarie förordnats till föredragande i anmärkningsmål, hade en del av de honom eljest åliggande göromålen bestritts av en revisor med benämning kontorsförman, för vilken visst tilläggsarvode plägat årligen beviljas av Kungl. Maj:t.

Av löneregleringskommittén hade år 1904 föreslagits indragning av en utav de tre revisionskommissarietjänsterna. Förslaget hade väsentligen motiverats därmed, att då under en följd av år föredragningen inför kammarrätten av revisionsavdelningens anmärkningar kunnat skötas av två revisionskommissarier, anordningen med tre revisionskontor, av vilka det ena förestodes av en revisionskommissarie utan föredragningsskyldighet, icke skulle vara av verkligt behov påkallad. Vardera revisionskommissarien skulle enligt kommittéförslaget till sitt biträde vid utövandet av chefskapet å hans revisionskontor hava en revisor, vilken härför skulle äga uppbära ett årligt arvode och benämnas kontorsförman.

I sitt i anledning av löneregleringskommitténs betänkande avgivna utlåtande hade kammarrätten förklarat sig icke vilja direkt avstyrka kommitténs förslag om indragning av en revisionskommissarietjänst under förutsättning, bland annat, att behovet av arbetskrafter för revisionsarbetets ledning tillgodosåges på ett mera betryggande sätt, än kommittéförslaget ställt i utsikt.

Då enligt samma förslag en så omfattande och tyngande föredragningsskyldighet skulle åläggas revisionskommissarierna, att den tid, som ej komme att tagas i anspråk för fullgörande av de med denna skyldighet förenade åligganden, måste antagas för bemälda tjänstemän bliva ganska knapp för utförande av de göromål, som skulle tillkomma dem i egenskap av chefer för revisionskontoren, låge — hade kammarrätten yttrat — desto större vikt därpå, att de tjänstemän, vilka vid sidan av revisionskommissarierna komme att utöva ifrågavarande förmanskap, verkligen besutte för detta maktpåliggande uppdrag erforderlig kompetens. Det syntes knappast förenligt med riktiga grundsatser, att ett ordinarie arbete av den beskaffenhet som det ifrågavarande vedergälldes med ett år efter år tilldelat arvode, utan borde detsamma på ett mera stadig-

varande sätt avlönas. En dylik förbättring av kontorsförmännens tjänstemannaställning skulle säkerligen underlätta möjligheten att vid dessa befattningar fästa personer, vuxna därmed förenade åligganden, och genom att i någon mån vidga befordringsutsikterna inverka gynnsamt på arbetet inom revisionsavdelningen i dess helhet. Kammarrätten hemställde därför, att till de revisorer, som tillika vore kontorsförmän, måtte utgå lön, med 500 kronor för dem vardera överstigande annan revisorslön.

Då kammarrättens löneregleringsfråga den 3 april 1908 föredragits för Kungl. Maj:t, hade föredragande departementschefen (proposition n:r 157 till 1908 års riksdag), efter att hava redogjort för vad löneregleringskommittén och kammarrätten i nu förevarande ämne anfört, framhållit bland annat, hurusom den olikhet i synpunkter, som framträtt i kommitténs och kammarrättens uttalanden, varit ganska påfallande. Medan sålunda kommitténs argumentering företrädesvis haft till syfte att påvisa tillräckligheten av en anordning med två *föredragande* och utan vidare förutsatt, att dessa föredragande skulle bibehålla chefskapet var för sitt revisionskontor med i huvudsak samma åligganden, som dittills tillkommit dem i egenskap av tillförordnade föredragande, hade ämbetsverket sett frågan företrädesvis från revisionskommissariebefattningens egenskap att medföra *chefskap* å revisionsavdelningen, och dess uttalande hade tydligt nog avspeglat ämbetsverkets uppfattning, att revisionskommissariens uppgift såsom chef och ledare av revisionsarbetet komme att lida väsentligt avbräck, därest samtidigt med en utsträckning av föredragningsskyldigheten indragning komme till stånd av en revisionskommissarietjänst. Ökad garanti för att ledningen av revisionsarbetet skulle kunna på ett tillfredsställande sätt uppehållas vore givetvis den av de båda från kammarrättens sida uppställda förutsättningarna, som ämbetsverket företrädesvis ville göra gällande såsom ett nödvändigt villkor för reformen.

Departementschefen hade vidare påpekat, huru svag enligt hans mening en organisation i själva verket skulle bliva, som — i enlighet med vad såväl kommittén som i viss mån även kammarrätten syntes förutsätta — skulle bygga på två sidoordnade chefsbefattningar, av vilkas innehavare den ene, revisionskommissarien, vore chef till namnet, men den andre, lägre ställde, kontorsförmannen, så att säga till gagnet.

Revisionskommissariernas blivande ställning kunde således enligt departementschefens mening icke innefatta verkligt chefskap för det revisionskontor, vars anmärkningar han hade att föredraga, utan borde revisionskommissarien bliva enbart föredragande i anmärknings- och därmed sammanställda mål och ledamot i ämbetsverket med den begränsning för omfattningen av hans ledamotskap, som följde av hans sålunda fastställda ämbetsuppgift.

Beträffande chefernas för revisionskontoren uppgifter hade departementschefen yttrat följande:

"Om, på sätt jag förut nämnt, jag måste finna tydligt, att revisionskommissarietjänsten för framtiden icke kan komma att innefatta chefskap å kammarrättens revisionsavdelning, synes det mig å andra sidan lika klart, att ett revisionskontor icke kan undvara en chef med uppgift att planlägga, leda och övervaka revisionsarbetet samt ombesörja de åligganden i övrigt, som för närvarande ankomma på revisionskommissarie och kontorsförman i förening. Tillika

borde denna chef övertaga det enda mera maktpåliggande uppdrag, som för närvarande ankommer på expeditionshavande revisor, nämligen att utskriva och bestyrka utdrag av kontorets räkenskaper och övriga handlingar, medan återstående expeditionsbestyr utan olägenhet skulle kunna anförtros åt något av de extra biträden, som för revisionsavdelningen ifrågaställts.

En fullt naturlig utgångspunkt för utveckling till ett sådant chefskap synes det nuvarande kontorsförmanskapet erbjuda. Redan nu ombesörja ju kontorsförmännen en del verkliga chefsgöromål, och om än den mest maktpåliggande av deras nuvarande uppgifter — den att öva kontroll å framställda anmärkningar — kommer att försvinna, äro de återstående uppgifterna varken få eller obetydande. I sistnämnda hänseende kommer särskilt i betraktande skyldigheten att lämna 'råd och upplysningar', vilken skyldighet, rätt fullgjord, ger den av mig avsedda chefsposten dess väsentliga innebörd. I utövningen av denna skyldighet ingår nämligen att planlägga och leda revisionsarbetet till största möjliga båtnad för det allmänna.

Det synes mig emellertid kunna antagas såsom säkert, att för innehavarna av ett dylikt chefskap åtskillig tid skall bliva övrig för fullgörande av revisionsarbete, och har jag i sådant hänseende trott mig kunna såsom påräkneligt antaga ett granskningskvantum, motsvarande *halv* revisionslott. Då således innehavarna av chefsbeställningarna *även* skulle vara revisorer och utses inom dessas krets, i likhet med vad för närvarande gäller beträffande kontorsförmännen, har jag — såväl med avseende härå som ock å önskvärdheten av att chefsuppdraget förlänas *en mera rörlig karaktär*, så att vid behov ett ombyte av funktionär skall kunna låta sig göra — ansett det ej böra ifrågakomma att för innehavaren av chefskapet tillskapa en *ny* tjänst, utan håller jag i likhet med kommittén före, att ersättningen för chefsgöromålen bör tillgodokomma innehavaren under form av *tilläggsarvode*. Såsom benämning för innehavaren av uppdraget har uttrycket *förste revisor* synts mig lämpligare än kontorsförman."

Av förste revisorernas skrivelse framginge — yttrar kammarrätten i sin skrivelse den 26 oktober 1916 — att det av departementschefen gjorda antagandet, att för första revisorerna åtskillig tid skulle bliva övrig för fullgörande av revisionsarbete, icke kunnat gå i uppfyllelse. Tvärtom hade det visat sig, att det arbete, som ålegat dem i egenskap av kontorschefer och arbetsledare, ej allenast tagit deras arbetskraft fullt i anspråk utan även visat sig vara så omfattande och krävande, att en uppdelning av arbetet på flera händer befunnits vara erforderlig.

Om, såsom av departementschefen framhållits, kommitténs förslag och i viss mån även kammarrättens på kommitténs baserade förslag vore behäftade med en viss svaghet genom det något oklara inbördes förhållandet mellan revisionskommissarierna och kontorsförmännen, lede det enligt kammarrättens mening icke något tvivel, att den år 1908 genomförda förändringen i revisionsavdelningens ledning medfört ett väsentligt och från synpunkten av revisionsarbetets tillförlitlighet och effektivitet betänkligt försvagande av revisionsavdelningen. Skillnaden från arbetskvantitetens synpunkt mellan å ena sidan den kontorsförmännen förut åliggande kontrollen å framställda anmärkningar och å andra sidan förste revisorernas skyldighet att lämna råd och upplysningar vid

anmärkningars avfattande hade uppenbarligen i 1908 års proposition blivit väsentligen överskattad.

Det kravet på organisationen av revisionsavdelningen syntes kammarrätten icke utan allvarsamma olägenheter kunna eftergivas, att kontorschefsposternas antal icke finge tillmätas så knappt, att en verkligt effektiv ledning och övervakande av revisionspersonalens arbete omöjliggjordes, samt att chefsposterna erhölle sådan tjänsteställning och avlöning, att de i förhållande till den i det direkta revisionsarbetet sysselsatta personalen kunde påräkna nödig auktoritet.

Vad anginge den förra synpunkten, ansåg kammarrätten av den föregående framställningen framgå, att minskningen av revisionskontorens och därmed också av kontorschefernas antal från tre till två av löneregleringskommittén betraktats såsom en given konsekvens av den utav kommittén förordade anordningen med två föredragande revisionskommissarier och att kammarrätten allenast till följd av den då rådande uppfattningen angående kontorschefskapets naturliga samhörighet med föredragningsskyldigheten i anmärkningsmål medgivit berörda minskning, ett medgivande, som för övrigt lämnats allenast under uttalande av starka betänkligheter och under förutsättningar, vilka icke blivit vid den nya organisationens genomförande uppfyllda.

Då kontorsindelningen emellertid gjorts helt oberoende av sättet för föredragningens anordnande och då för varje revisionskontor avsetts allenast *en* chefspost, hade det enligt kammarrättens mening varit ett steg i orätt riktning att minska kontorens antal; snarare kunde anledning funnits att gå en motsatt väg och uppdela det omfattande räkenskapsmaterialet på flera kontor än förut varit fallet. I varje fall vore det för kammarrätten tydligt, att den nu av förste revisorerna begärda ökningen av revisionskontorens antal till tre vore av oavvisligt behov påkallad och att ett undanskjutande av denna för revisionsarbetets framgångsrika bedrivande viktiga fråga skulle vara att i hög grad beklaga.

Kammarrätten, som följaktligen ansåg revisionsavdelningen böra uppdelas på tre kontor, yrkade vidare i sin skrivelse den 26 oktober 1916 att för vart och ett av dessa kontor måtte inrättas en ordinarie tjänst, vars innehavare skulle hava till uppgift att ordna och leda arbetena inom kontoret och i övrigt såväl i förhållande till personalen å kontoret som till kammarrätten fungera såsom kontorets chef.

Då emellertid kammarrätten i sin skrivelse den 14 december 1916 under angiven förutsättning för närvarande avstått från sistberörda yrkande, lärer någon vidare redogörelse för vad kammarrätten härom anfört icke i detta sammanhang erfordras.

I sistberörda skrivelse har kammarrätten hemställt, att för möjliggörande av revisionsavdelningens uppdelning på tre kontor anslag måtte å extra stat beviljas till arvode åt ytterligare en förste revisor; och har kammarrätten i detta ämne yttrat följande.

Med sitt i skrivelsen den 26 oktober 1916 gjorda förslag om de två förste revisorstjänsternas utbytande mot tre revisionskommissarietjänster av ny avlöningsgrad hade kammarrätten haft det dubbla syftet dels att genom minskning av det räkenskapsmaterial, som behandlades

å varje särskilt kontor, och av den där tjänstgörande personalen öka möjligheterna för kontorscheferna att utöva en verkligt effektiv ledning av arbetet å kontoret dels ock att giva kontorscheferna en säkrare och i förhållande till kontorens personal i övrigt mera auktoritativ tjänsteställning.

Därest sistnämnda syfte icke nu kunde vinnas, ansåg kammarrätten i allt fall åtgärd böra vidtagas för genomförande av den avsedda uppdelningen av revisionsavdelningen på tre kontor med var sin kontorschef, vartill skulle erfordras ett extra anslag av 800 kronor till arvode åt en förste revisor jämte fyllnadsarvode åt hans semestervikarie 66 kronor 67 öre.

Under förutsättning att beslut i enlighet med kammarrättens i nu förevarande avseenden förut gjorda hemställan icke kunde fattas vid 1917 års riksdag, hemställde kammarrätten alltså, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till 1917 års riksdag föreslå, att riksdagen måtte på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 867 kronor till arvode åt en förste revisor ävensom fyllnadsarvode åt hans semestervikarie.

Löneregleringskommitténs yttrande.

Genom den åvägabragta utredningen säger sig löneregleringskommittén hava funnit, ej allenast att förste revisorerna icke vidare kunde, såsom vid senaste löneregleringen varit avsett, deltaga i räkenskapsgranskningen utan även att en verkligt effektiv uppsikt över och ledning av arbetet å revisionsavdelningen näppeligen kunde av dem påräknas, därest icke räkenskapsmaterialet uppdelades på mer än två revisionskontor och därigenom ökad möjlighet bereddes varje kontorschef att överblicka och behärska det honom anvisade arbetsområdet samt handleda den inom samma arbetsområde sysselsatta personalen.

Enligt kommitténs mening måste tydligtvis denna ledning av den reviderande personalens arbete anses vara förste revisorernas huvudsakliga uppgift, åt vilken de borde i största möjliga utsträckning ägna sin arbetstid. Härav borde också enligt kommitténs mening följa, att åt underordnade befattningshavare borde överlämnas att under vederbörlig uppsikt handhava diarieföring och andra dylika göromål och att det även borde tillses, huruvida icke annan del av förste revisorernas göromål — exempelvis övervakandet av inbetalningen av fastställda anmärkningsmedel — skulle kunna överlämnas till tjänsteman utom revisionsavdelningen.

Med dessa uttalanden och då beviljandet av det begärda extra anslaget för år 1918 till arvode åt en förste revisor icke kunde anses föregripa den blivande prövningen av frågan om inrättande av ett riks-

revisionsverk, hade kommittén funnit sig böra tillstyrka vad av kammarrätten i nu förevarande avseende föreslagits och hemställde alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 867 kronor till arvode åt en förste revisor ävensom fyllnadsarvode åt hans semestervikarie.

* * *

Angående ökning av anslaget till vikariatsersättning m. m.

I den av 1908 års riksdag fastställda avlöningsstaten för kammarrätten upptogs ett anslag å 27,600 kronor till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrivningskostnad. Anslagets belopp minskades vid 1912 års riksdag, i sammanhang med uppförandet å ordinarie stat av sex kvinnliga biträden i olika avlöningsgrader, till 20,600 kronor. Enligt vad som framgår av utredningar vid kungl. propositioner till nämnda båda riksdagar, är anslagets nuvarande belopp beräknat på följande sätt:

ersättningar för semestervikariat	kronor	5,242
amanuenser m. m.	»	7,200
flitpenningar	»	5,400
renskrivning	»	2,700
Summa	kronor	20,542,

vilket belopp avrundats till 20,600 kronor.

Kammarrätten har framhållit, att de av ämbetsverket i dess skrivelse den 14 december 1916 gjorda förslag föranledde ökade utgifter för *semestervikariat* för en notarie och två skrivbiträden av första avlöningsgraden, tillhopa 275 kronor, och har med avseende härå för semestervikariat beräknat en årlig kostnad från och med år 1918 av 5,517 kronor.

Ökade medel till *amanuenser m. m.* skulle — yttrar kammarrätten vidare — erfordras i anledning därav att genom tillkomsten av två nya kammarrättsrådsbefattningar skulle behöva å kansliet anställas en ny amanuens, för vilken, i enlighet med vad förut ägt rum, ansetts böra beräknas ett medelarvode av 1,800 kronor. Vidare skulle — för beredande av någon tids kostnadsfri ledighet åt den nye amanuensen ävensom för att möjliggöra, att vid inträffande sjukdomsfall och vid förordnande för amanuensen å ordinarie tjänst han finge behålla någon del av amanuensarvodet och tillika skälig ersättning bereddes hans vikarie — enligt i 1908 års proposition använd beräkningsgrund erfordras ett årligt belopp av 466 kronor 67 öre eller i avjämnat tal 500 kronor. Utgifterna för

amanuenser m. m. hava sålunda av kammarrätten beräknats till omkring 9,500 kronor, eller 2,300 kronor högre än för närvarande.

Utgifterna för *flitpenningar* hade vid anslagets fastställande beräknats till 5,400 kronor. Till dessa utgifter hänfördes, enligt vad kammarrätten meddelat, bland annat de dagarvoden, som tilldelades extra vaktmästare för de tider då de vore inkallade till tjänstgöring.

I sin skrivelse den 26 oktober 1916 hade kammarrätten begärt anslag å ordinarie stat för *en* ny vaktmästare och till stöd härför yttrat följande:

»Å kammarrättens nu gällande stat äro upptagna en förste vaktmästare och fyra vaktmästare. Såväl enligt den år 1879 fastställda staten för ämbetsverket som ock enligt 1831 års stat var antalet vaktmästare detsamma. Åtminstone från tiden omkring år 1880 har dessutom en extra vaktmästare ständigt varit i tjänstgöring, och under kortare tider, då göromålen sådant påfordrat, har ytterligare en eller annan extra vaktmästare plägat inkallas.

Behovet av ännu en ordinarie vaktmästare har sålunda sedan mycket lång tid tillbaka förefunnits och kommer, därest den av kammarrätten föreslagna utvidgningen av ämbetsverket genom inrättande av nya tjänster bliver genomförd, givetvis att i än högre grad göra sig gällande.»

Då kammarrätten emellertid sedermera sett sig nödsakad att för närvarande avstå från sin begäran om uppförande å ordinarie stat av en ny vaktmästarbefattning, har ämbetsverket i sin skrivelse den 14 december 1916 hemställt, att behovet av ökad tillgång till vaktbetjäning i stället måtte tillgodoses på det sätt, att det för flitpenningar avsedda beloppet höjdes med så stort belopp, att därmed kunde under hela året avlönas en extra vaktmästare. Då arvodena åt extra vaktmästare hos kammarrätten plägade utgå med tre kronor om dagen, erfordrades för nämnda ändamål i jämnat tal 1,000 kronor om året. Kammarrätten ansåg därför flitpenningarna böra beräknas till sammanlagt 6,400 kronor om året.

Beträffande de från nu ifrågavarande anslag utgående kostnaderna för *tillfällig renskrivning* har kammarrätten framhållit, att dessa kostnader tydligtvis skulle komma att reduceras genom tillkomsten av två nya ordinarie skrivbiträdesbefattningar. Av skilda anledningar har emellertid kammarrätten funnit denna reduktion icke kunna bliva synnerligen stor; och har kammarrätten i sådant avseende framhållit dels att en ökning av kammarrättsrådens antal från åtta till tio tydligtvis skulle komma att medföra ökning i renskrivningsarbetet, dels ock att det under år

1916 visat sig, att de verkliga kostnaderna för renskrivning icke på långt när kunnat hållas inom ramen för det i sådant avseende beräknade beloppet. I betraktande av dessa omständigheter har kammarrätten funnit de renskrivningskostnader, som vore avsedda att utgå från nu ifrågavarande anslag, icke böra för framtiden beräknas till lägre belopp än 2,000 kronor.

Enligt vad löneregleringskommittén i sitt utlåtande meddelat, hava kostnaderna för tillfällig renskrivning under hela år 1916 uppgått till 4,773 kronor 1 öre, av vilket belopp emellertid 1,300 kronor bestritts från de anslag, som i sammanhang med besluten om anställande under år 1916 av adjungerade ledamöter anvisats för täckande av den av adjunktionerna föranledda ökningen i renskrivningskostnader.

Löneregleringskommittén har slutligen omförmält, att ifrågavarande anslag under de senare åren måst tagas i anspråk även för *vissa vikariatsersättningar*, vilka vid anslagsbeloppets fixerande ej särskilt tagits i beräkning. Från Kungl. Maj:t hade kammarrätten esomoftast fått mottaga remisser med anmodan till ämbetsverket att avgiva utlåtande över förslag till nya författningar eller i andra ärenden, vilka remisser för vederbörande referent inom ämbetsverket medfört så omfattande arbete, att detsamma icke kunnat utföras utan att antingen den ledamot, som föredragningen ålegat, erhållit någon tids ledighet från övriga honom i tjänsten åliggande göromål eller ock särskild föredragande förordnats. Då vederbörande ledamot tydligtvis under nämnda båda förutsättningar varit berättigad uppbära sina tjänstgöringspenningar oavkortade, hade motsvarande belopp måst anvisas såsom ersättning åt den tjänsteman, som förordnats att i ena eller andra avseendet tjänstgöra såsom hans vikarie. Då sådan vikariatsersättning ej särskilt av Kungl. Maj:t anvisats, hade densamma utgått från nu ifrågavarande anslag. Bland sådana under de senare åren till kammarrätten remitterade förslag har ämbetsverket omnämnt de båda i det föregående berörda förslagen till inrättande av ett riksrevisionsverk, förslagen till förordningar om värnskatt, krigskonjunkturskatt och krigsmaterielskatt, förslagen till föreskrifter för medicinalstyrelsens och fångvårdsstyrelsens bokföring och kassarörelse, till omläggning av räkenskapsväsendet för domänförvaltningen, till räkenskaper för statistiska centralbyrån ävensom angående förändrad anordning för granskning och likviderande av läkares och veterinärers reseräkningar m. m. samt betänkandet om särskild instansordning för mål angående avlöningsförmåner och pension m. m., och förslaget till lag om fattigvården. I ersättningar åt de i nu omförmälda och andra likartade fall förordnade vikarier hade från anslaget utbetalts

871 kronor 72 öre under år 1913, 621 kronor 24 öre under år 1914, 1,320 kronor 83 öre under år 1915 och 1,280 kronor 25 öre under tiden 1 januari—30 september 1916.

Då kammarrätten även för framtiden ansåg sig vara i behov av medel för likartade ändamål, hemställde ämbetsverket, att tillgång därtill måtte beredas från anslaget till vikariatsersättning m. m. De anslagsbehov, för vilka förut redogjorts, uppginge till sammanlagt 23,417 kronor. Om i enlighet med kammarrättens i skrivelsen den 14 december 1916 gjorda förslag för nu ifrågavarande ändamål avsåges ett belopp av 583 kronor om året, skulle den sammanlagda ökningen i anslaget stanna vid i jämnat tal 3,400 kronor och anslagets slutsumma bliva 24,000 kronor.

Löneregleringskommittén säger sig icke hava funnit anledning till erinran mot de av kammarrätten gjorda beräkningarna av de kostnader, som med nu ifrågavarande anslag skola bestridas, och hemställer alltså, i enlighet med vad av kammarrätten föreslagits, att Kungl. Maj:t måtte hos 1917 års riksdag göra framställning om höjning av det å kammarrättens ordinarie stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad med 3,400 kronor eller till 24,000 kronor.

* * *

I händelse av bifall till de förslag kommittén i sitt utlåtande framställt, skulle — yttrar kommittén — ämbetsverkets ordinarie stat, vilken nu slutar på 258,300 kronor, komma att höjas med (oberäknat ålderstillägg) 26,000 kronor eller till 284,300 kronor.

Höjningen fördelade sig på följande särskilda poster:

avlöning åt 2 kammarrättsråd à kronor 8,100	kronor	16,200
» » 1 notarie	»	4,000
» » 2 kvinnliga skrivbiträden av lägsta (första) avlöningsgrad à kronor 1,200	»	2,400
ökning i anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad	»	3,400
Summa	kronor	26,000.

Härtill skulle komma följande anslag att av riksdagen beviljas å extra stat för år 1918:

för förstärkning av kammarrätten under år 1918 med fyra adjungerade ledamöter och under senare halvåret 1917 med två adjungerade

ledamöter utöver dem, för vilka medel förut beviljats av riksdagen, ävensom för avlönande av amanuenser och för bestridande av övriga av adjunktionerna föranledda utgifter, högst ..... kronor 34,125
arvoden åt 10 extra revisorer à kronor 3,900 ..... » 39,000
» » 8 extra räknebiträden à kronor 1,550 » 12,400
till semestervikariat för extra revisorer och extra räknebiträden ..... » 2,134
arvode åt en förste revisor m. m. ..... » 867

Summa högst kronor 88,526.

Av dessa extra anslag skulle för användning under senare hälften av år 1917 avses högst 6,825 kronor (arvoden åt två adjungerade ledamöter jämte amanuenser m. m.) och för användning under år 1918 återstoden högst 81,701 kronor.

För år 1916 hade för motsvarande ändamål anvisats av 1915 och 1916 årens riksdagar 32,534 kronor och av Kungl. Maj:t högst 9,650 kronor eller tillhopa högst 42,184 kronor. För år 1917 hade för enahanda ändamål beviljats av 1916 års riksdag högst 40,450 kronor och av Kungl. Maj:t för första halvåret 1917 högst 5,825 kronor, varjämte i kommitténs utlåtande föreslagits anslag å högst 6,825 kronor att användas under senare halvåret 1917.

* * *

Departementschefen.

Om det i allmänhet är av den största betydelse, att statens ämbetsverk utan större tidsutdräkt samt med auktoritet och en ingående sakkunskap kunna behandla de till ämbetsverken hörande mål och ärenden, gäller detta i alldeles särskilt hög grad beträffande kammarrätten. Såväl statens som de enskilde medborgarnes intressen ställa i nämnda hänseenden stora krav på sagda ämbetsverk. I fråga om revisionen av statens räkenskaper kunna dessa krav, likasom i det enskilda näringslivet, sammanfattas i begreppet *effektivitet*. För vinnande härav fordras, utom annat, att tillräckliga och väl organiserade arbetskrafter ställas till förfogande, så att revisionen må kunna på tillfredsställande sätt avslutas snarast möjligt efter räkenskapernas avlämnande till revision.

Efter den utredning, som lämnats rörande revisionsbördans i kammarrätten omfattning och varigenom, enligt min mening, till fullo ådagalagts behovet av förstärkningar i arbetskrafterna å kammarrättens revisionsavdelning fullt ut i den utsträckning, som angives i löneregleringskommitténs på kammarrättens framställning den 14 december 1916 byggda förslag, finner jag mig böra biträda detta förslag. Jag anser

mig också böra, i enlighet med löneregleringskommittén, förorda, att anslag till ifrågasatta tio revisorer uppföres å extra stat. Ty även om, såsom jämväl jag håller troligt, de i kammarrättens förslag den 26 oktober 1916 ingående ökningarna av ordinarie tjänster skulle kunna vidtagas, utan att därigenom frågan om ett riksrevisionsverk komme i förändrat läge, synes det mig dock lämpligt, att den ganska omfattande utvidgningen av revisionsavdelningens personal m. m., som nu ifrågasättes, företoges till slutligt avgörande i sammanhang med frågan om ett riksrevisionsverk, helst som jag hoppas, att återstående utredning rörande sistnämnda fråga må kunna avslutas så snart, att proposition i ämnet kan framläggas till nästkommande års riksdag. Till de ytterligare åtgärder, som för denna utrednings slutförande må erfordras, torde jag med det snaraste få återkomma.

Om revisionsavdelningens förstärkning närmast blir ett statens intresse utan större betydelse för den enskilde medborgaren, som icke är till staten redovisningsskyldig, är snabbheten, auktoriteten och följdriktigheten i handhavandet av kammarrättens dömande verksamhet med avseende å huvudparten av de mål och ärenden, som inom ämbetsverket föredragas av kammarrättsråden — nämligen taxeringsmålen — ej blott, och naturligtvis framför allt, en allmän angelägenhet utan även av synnerligen stor och ekonomiskt kännbar betydelse för näringslivet. I mån som den direkta beskattningens betydelse i statshushållningen ökas, vartill sagda beskattning som bekant har stark tendens, ökas också anspråken från statens sida på sakkunnig och följdriktig tillämpning av statens skattelagstiftning. Skola dessa anspråk kunna av kammarrätten fyllas, är det nödvändigt, att ämbetsverket tillgodoses genom anställande av de bästa krafter å området, som stå till buds. Så kan emellertid icke ske, utan att den bjudna anställningen blir fast och avlönad efter nöjaktiga grunder.

Från de skattdragandes sida kunna med fog ställas anspråk på att med avgörandet av de tvistiga målen, med vilka mången gång stora ekonomiska intressen av alltjämt årligen fortlöpande beskaffenhet äro förbundna, icke uppskjutes längre än för en omsorgsfull och sakkunnig prövning erfordras. Då i detta fall för övrigt statens och de skattdragandes intressen sammanfalla, är min ställning till frågan om en tillfällig ökning av kammarrättens arbetskrafter given. Därigenom får man hoppas att den under en följd av år fortgående beklagliga ökningen i kammarrättens balans skall kunna bringas att upphöra och en början göras till balansens avarbetande.

Efter dessa allmänna uttalanden övergår jag nu till de särskilda punkterna i det föreliggande förslaget.

Vad då först angår den ifrågasatta ökningen av de ordinarie kammarrättsrådens antal har jag lika med löneregleringskommittén funnit det vara i ärendet utrett, att det till kammarrätten inströmmande, till kammarrättsråds föredragning hörande arbetsmaterialet numera är av sådan omfattning, att för dess avarbetande komma att för framtiden erfordras tio kammarrättsråd och att detta kommer att bliva fallet även om ett riksrevisionsverk skulle komma att inrättas och därvid domsrätten i anmärkningsmål regleras på sådant sätt, att kammarrättsråden icke bleve för ändamålet tagna i anspråk. Jag anser mig därför böra tillstyrka förslaget, att kammarrättsrådsbefattningarnas antal skulle — såsom även av riksdagens justitieombudsman ansetts behövligt — ökas från åtta till tio likasom även det därmed sammanhängande förslaget om ökning av notariebefattningarna i ämbetsverket från fyra till fem.

Jag biträder även förslagen om uppförande å kammarrättens ordinarie stat av ytterligare två skrivbiträden av lägsta avlöningsgraden och om rätt för två nuvarande extra ordinarie skrivbiträden att på sätt och under förutsättningar, som angivits av löneregleringskommittén, vid befordran till ordinarie skrivbiträdesbefattning räkna sig tillgodo föregående tjänstgöring för åtnjutande av löneförhöjning.

Den av kammarrätten påyrkade och av löneregleringskommittén tillstyrkta höjningen av anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad med 3,400 kronor anser jag mig likaledes böra förorda.

Genom beslut dels av riksdagen och dels av Kungl. Maj:t har från och med höstsessionen 1915 kammarrättens domstolsavdelning varit förstärkt med fyra adjungerade ledamöter. Nu hava av kammarrätten begärts erforderliga anslag dels för uppehållande av adjunktionen i samma omfattning som hittills intill slutet av år 1917 dels ock för fortsatt adjunktion av fyra ledamöter under år 1918, från vilket års ingång de ordinarie kammarrättsrådens antal skulle ökas med två. Behövligheten av de sålunda ifrågasatta åtgärderna har framhållits av justitieombudsmannen och vitsordats av löneregleringskommittén; för min del ansluter jag mig utan tvekan till samma uppfattning.

Löneregleringskommitténs majoritet har nu likasom två föregående år hemställt om nedsättning av det av kammarrätten till 3,000 kronor om året föreslagna arvodet för adjungerad ledamot, vilken är ordinarie tjänsteman inom eller utom kammarrätten, samt hemställt, att arvodet för sådan adjungerad ledamot måtte bestämmas allenast till belopp, motsvarande kammarrättsråds tjänstgöringspenningar eller 2,500 kronor för år räknat, under det två reservanter inom kommittén yrkat bifall till

kammarrättens berörda förslag. Jag anser mig i sakens nuvarande läge icke böra frångå det förslag, som avgivits av kommitténs majoritet.

Av det belopp om sammanlagt högst 34,125 kronor, som enligt löneregleringskommitténs utredning skulle behöva såsom extra anslag på 1918 års stat beviljas till arvoden åt adjungerade ledamöter och deras amanuenser samt för bestridande av ökad renskrivningskostnad, äro 6,825 kronor avsedda att användas redan under år 1917. Kostnaderna för år 1918 skulle vara följande:

till arvoden åt fyra adjungerade ledamöter högst	kronor	20,000
» » » fyra amanuenser	»	6,000
» bestridande av ökad renskrivningskostnad	»	1,300
Summa	kronor	27,300.

Kostnaderna för adjunktionerna under år 1917, vilka delvis beviljats av 1916 års riksdag och delvis av Kungl. Maj:t, skulle bliva följande.

	Anslag att användas under år 1917							
	Beviljade av 1916 års riksdag		Beviljade av Kungl. Maj:t för förra halvåret 1917		Föreslås till beviljande av 1917 års riksdag för senare halvåret 1917		Summa	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
Adjungerade ledamöter	2	10,000	2	4,000	2	5,000	4	19,000
Amanuenser	2	3,000	2	1,500	2	1,500	4	6,000
Ökad renskrivningskostnad	—	650	—	325	—	325	—	1,300
Summa		13,650		5,825		6,825		26,300

Av 1916 års riksdag har beviljats anslag för avlönande av sex extra revisorer och fem extra räknebiträden. Antalet extra revisorer skulle enligt kammarrättens nu förevarande framställning ökas till tio och antalet extra räknebiträden till åtta. Avlöningarna för extra revisorerna hava hittills utgått med 3,000 kronor men av kammarrätten nu föreslagits till 3,900 kronor, därav 1,600 kronor skulle anses motsvara tjänstgöringspenningar; och hava till stöd för detta förslag åberopats åtskilliga fall, däri avlöning med nu yrkat belopp under jämförliga förhållanden beviljats extra befattningshavare inom andra ämbetsverk. För extra räknebiträdena har kammarrätten föreslagit samma årsarvoden,

som hittills av dem åtnjutits, eller 1,500 kronor, men löneregleringskommittén har, med hämtat stöd av vad inom andra ämbetsverk medgivits, i likformighetens intresse hemställt om årsarvoden för dessa biträden av 1,550 kronor, därav 550 kronor skulle anses motsvara tjänstgöringspenningar. Jag ansluter mig i allo till vad löneregleringskommittén i nu nämnda avseenden föreslagit.

Ävenledes anser jag mig böra förorda kammarrättens av löneregleringskommittén tillstyrkta förslag, att för möjliggörande av revisionsavdelningens uppdelning på tre kontor skulle på extra stat beviljas anslag för ytterligare en förste revisor.

Under åberopande av vad sålunda anförts och med erinran att, i avbidan på proposition i ämnet, till kammarrätten i årets statsverksproposition bland de ordinarie anslagen beräknats 284,300 kronor och bland de extra anslagen ett belopp av 88,126 kronor, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva,

att å kammarrättens ordinarie stat må från och med år 1918 uppföras:

ytterligare två kammarrättsråd med avlöning för dem vardera av 8,100 kronor, därav 5,000 kronor lön, 2,500 kronor tjänstgöringspenningar och 600 kronor ortstillägg, vartill må kunna komma ett ålderstillägg till lönen efter fem år med 600 kronor;

ytterligare en notarie med avlöning av 4,000 kronor, därav 2,200 kronor lön, 1,500 kronor tjänstgöringspenningar och 300 kronor ortstillägg, vartill må kunna komma tre ålderstillägg till lönen, vartdera å 500 kronor, efter respektive fem, tio och femton år;

ytterligare två skrivbiträden av lägsta (första) avlöningsgraden med avlöning för dem vardera av 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill må kunna komma två ålderstillägg till lönen, vartdera å 200 kronor, efter respektive fem och tio år; samt

att det å kammarrättens ordinarie stat uppförda anslaget till vikariatsersättning, arvoden åt extra biträden, flitpenningar och tillfällig renskrivningskostnad må från och med år 1918 höjas med 3,400 kronor eller till 24,000 kronor;

dels förklara

att berörda ålderstillägg skola utgå av det under sjunde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg;

att för de föreslagna nya kammarrättsråden och notarien skola bliva gällande de villkor och bestämmelser, som för åtnjutande av fast-

ställda avlöningsförmåner gälla för motsvarande befattningshavare i kammarrätten;

att för de föreslagna nya kvinnliga skrivbiträdena skola lända till efterrättelse de föreskrifter, som äro eller kunna varda utfärdade angående allmänna villkor och bestämmelser att gälla för de å vissa domstolars, ämbetsverks eller myndigheters stater uppförda biträdesbefattningar; samt

att därest de nuvarande extra ordinarie skrivbiträdena i kammarrätten Signe Johanna Vilhelmina Kihlström och Margareta Viktoria Matilda Barthelsson till utgången av år 1917 fortfarande tjänstgöra i nämnda egenskap och från 1918 års ingång befordras till ordinarie skrivbiträden i ämbetsverket, de skola äga att för åtnjutande av löneförhöjning räkna sig tillgodo, Kihlström sin tjänstgöring från ingången av år 1914 och Barthelsson sin tjänstgöring från ingången av år 1916;

dels och å extra stat för år 1918 bevilja:

ett förslagsanslag av högst 88,526 kronor till förstärkning av kammarrätten under år 1918 med fyra adjungerade ledamöter och under senare halvåret 1917 med två adjungerade ledamöter utöver dem, för vilka medel förut beviljats av riksdagen, ävensom för avlönande av amanuenser och för bestridande av övriga av adjunktionerna föranledda utgifter, till arvoden enligt av mig förut angivna grunder åt tio extra revisorer och åtta extra räknebiträden, till bekostande av semestervikariat för extra revisorer och extra räknebiträden samt till arvode åt en förste revisor m. m. med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av anslaget disponera högst 6,825 kronor.

Vid bifall till de nu föreslagna förändringarna i kammarrättens ordinarie stat, kommer det i riksstaten upptagna ordinarie anslaget till kammarrätten, nu utgörande 258,300 kronor, att höjas med 26,000 kronor eller till 284,300 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall, och skulle till riksdagen avlåtas proposition av den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Stig Östergren.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1917.